https://ssoss.ui.ac.ir/?lang=en

Strategic Research on Social Problems
E-ISSN: 3041-8623
Vol. 16(1), 1-32
Received: 27.12.2025 Revised: 31.07.2026 Accepted: 29.08.2026

Research Paper

Analyzing the Process of Forming Social Issues in the City of Ahvaz (From the Perspective of the Elites of the Prison Organization)

Mohammad Hossein Moghaddam
Ph.D. student in Sociology of Iranian Social Issues, Faculty of Economics and Social Sciences, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran
mohammadhoseyn.moghadam@gmail.com

Hossein Moltafet*
Associate professor, Department of Social Sciences, Faculty of Economics and Social Sciences, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran
moltafet_h@scu.ac.ir

Sajjad Bahmani
Assistant professor, Department of Social Sciences, Faculty of Economics and Social Sciences, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran
s.bahmani@scu.ac.ir

Ali Havasi
Ph.D. in Sociology of Iranian Social Issues, Visiting Lecturer, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran
havasi1356@gmail.com

Introduction
Social issues impose significant economic and cultural burdens on society, undermine the foundational structure of the family, and weaken social vitality. Among the key institutions directly engaged with the system of social issues in the city of Ahvaz—and serving as a critical link between security agencies and social institutions—is the leadership elite of the Ahvaz Prisons Organization. This group is particularly noteworthy as its members have directly confronted a wide range of social problems and have closely observed the dynamics through which these issues emerge and evolve. In light of this, the present study aimed to analyze the process of social issue formation in Ahvaz from the elites' perspective of the Prisons Organization.

Materials & Methods
Given that the aim of this study was to analyze the process of social problem formation in Ahvaz and its associated consequences from the perspective of the prison organization elites, a qualitative research design was employed, utilizing Strauss and Corbin's grounded theory approach. This method is interpretive in its paradigmatic orientation and qualitative in nature. It is process-oriented and follows an inductive logic, enabling the researcher to examine the phenomenon under investigation within its specific context and situational setting. The study participants selected through purposive sampling consisted of elites from Ahvaz Prisons Organization. In-depth interviews were conducted with 12 participants with the sample size determined by the principle of theoretical saturation. Data collection and analysis proceeded concurrently and the coding process was carried out in 3 stages: open, axial, and selective coding.

Discussion of Results & Conclusion
The research findings yielded 15 subcategories, 5 main categories, and a core category entitled "Social problem as a convergence of multifaceted anomalies". This core category suggested that the formation of a social problem involved a concurrent accumulation of diverse anomalies. In other

*Corresponding author

How to cite: Moghaddam, M.H., Moltafet, H., Bahmani, S., & Havasi, A. (2027). Analyzing the process of forming social issues in the city of Ahvaz (From the Perspective of the elites of the prison organization). *Strategic Research on Social Problems*, *16*(1), 1-32. https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

3041-8623/ © University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

words, a social problem emerged from the interplay of multiple factors, each contributing in its own way to the emergence and development of the phenomenon within the paradigm model. Based on the research findings and the paradigm model, it could be concluded that the most significant phenomenon underpinning social problems in Ahvaz was the scarcity of livelihood resources. The process indicated that social background—particularly family and residential context—constituted one of the most critical foundations for the emergence of social problems in this city. In this regard, families with weak economic bases, particularly in terms of employment and housing, were highly susceptible to pushing individuals toward abnormal behaviors. Moreover, Ahvaz was characterized by a large proportion of slum areas, which served as a visible symbol of class disparities. This spatial and socioeconomic marginalization further intensified the conditions under which social problems were generated and perpetuated. One notable demographic feature of Ahvaz, beyond the sheer volume of slum areas, was their spatial distribution across various parts of the city. In effect, class-based disparities were observable among neighborhoods throughout the urban landscape. In this context, there was no evidence of balanced development or equitable distribution of facilities across all urban districts. This unevenness has been further exacerbated in recent years by mounting social and economic pressures—particularly rising prices and inflation—which have contributed to the expansion of slum settlements. Although it might have been expected that these marginal areas would gradually integrate into the urban fabric and city center over time, the lack of balanced development in Ahvaz has prevented such assimilation. Instead, this persistent inequality has intensified feelings of relative deprivation. Within this framework, relative deprivation not only facilitates the emergence of social problems, but also functions as a driving mechanism that amplifies existing social harms and accelerates their proliferation. Thus, the trajectory of social problem formation can be outlined as follows: it originates within the social and familial context, is reinforced by mounting economic and social pressures, and ultimately crystallizes into recognizable social problems.

Keywords: Process, Prison Elites, Grounded Theory, Social Issues, Ahvaz.

Acknowledgments

The authors thank everyone who contributed to this article.

Conflicts of Interest

There is no conflict of interest.

Funding

The present research is derived from the doctoral dissertation of Mohammad Hossein Moghaddam, conducted under the auspices of the Applied Research Office of the Khuzestan Provincial Police Command.

Statement on the Use of AI

No artificial intelligence tools were used in the writing, editing, or preparation of this manuscript.

.
.

پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی
سال شانزدهم، شماره پیاپی (٥٦)، شماره اول، ١٤٠٦، ص١-٣٢
تاریخ دریافت: ١٤٠٤/١٠/٠٦ تاریخ بازنگری: ١٤٠٥/٠٥/٠٩ تاریخ پذیرش: ١٤٠٥/٠٦/٠٧

مقاله پژوهشی

واکاوی فرایند شکل‌گیری مسائل اجتماعی شهر اهواز (از منظر نخبگان سازمان زندان‌ها)

محمدحسین مقدم، دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی ایران، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران
mohammadhoseyn.moghadam@gmail.com
حسین ملتفت*، دانشیار گروه علوم اجتماعی، دانشکدهٔ اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران
moltafet_h@scu.ac.ir
سجاد بهمنی، استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشکدهٔ اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران
s.bahmani@scu.ac.ir
علی هواسی، دکترای جامعه شناسی مسائل اجتماعی ایران، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران
havasi1356@gmail.com

چکیده

هدف پژوهش حاضر، واکاوی فرایند شکل‌گیری مسائل اجتماعی شهر اهواز از منظر نخبگان سازمان زندان‌هاست. برای نیل به این هدف از روش‌شناسی کیفی نظریهٔ زمینه‌ای استفاده شد و با ١٢ نفر از نخبگان مصاحبه عمیق انجام پذیرفت. تحلیل داده‌ها در سه مرحلهٔ کدگذاری باز، محوری و گزینشی برای استخراج مدل پارادایمی انجام شد. یافته‌ها شامل ٥ مقولهٔ اصلی تراکم چالش‌های اقتصادی و اخلال در زیست روزمره، رشد ناموزون پدیدهٔ شهری و بازتولید حاشیه‌نشینی، خلأهای سیاست‌گذاری ـ اجرا در حوزهٔ مدیریت شهری، راهبردهای تضمین کفایت زیست معیشتی، پیامدهای چندگانهٔ اجتماعی و یک مقولهٔ هسته با عنوان مسئلهٔ اجتماعی به‌مثابهٔ تلاقی ناهنجاری‌های چندجانبه است. نتایج نشان داد که مسئلهٔ اجتماعی از بافت خانوادگی و بُعد اقتصادی، یعنی فقدان درآمد و مسکن مستقل آغاز و توسط بافت شهری، یعنی رشد ناموزون پدیدهٔ شهری و بازتولید حاشیه‌نشینی و بافت قانونی، یعنی خلأهای سیاست‌گذاری ـ اجرا در حوزهٔ مدیریت شهری تقویت می‌شود. تلاقی این سه بافت خانوادگی، شهری و قانونی، زیست شهری افراد را با تنگنای معیشت مواجه کرده است. در چنین شرایطی کنشگران دستکم ٤ استراتژی تضمین کفایت زیست معیشت را اتخاذ می‌کنند: ١) زیست کوچندهٔ معیشت‌ساز: تغییر شرایط را بر اصلاح آن ترجیح می‌دهند؛ ٢) زیست وابسته: برای عبور از تنگنای معیشت، از دیگران مهم کمک می‌گیرند؛ ٣) زیست خودتخریبی ـ انفعالی: انفعال نسبت‌به شرایط و انتقال تحمیلی مسئولیت خانواده به سایر اعضای خانواده است؛ ٤) زیست حاشیه‌ای: زیست در حاشیهٔ شهرها را مرحل گذار از روستا به شهر و تضمین‌کنندهٔ معیشت می‌دانند. مسئلهٔ اجتماعی نیز، پیامد به‌کارگیری این استراتژی‌ها توسط کنشگران است.

واژه‌های کلیدی: فرایند، نخبگان زندان‌ها، نظریهٔ زمینه‌ای، مسائل اجتماعی، اهواز.

*نویسنده مسئول

استناد به این مقاله: مقدم، محمدحسین، ملتفت، حسین، بهمنی، سجاد و هواسی، علی . (١٤٠٦). واکاوی فرایند شکل‌گیری مسائل اجتماعی شهر اهواز (از منظر نخبگان سازمان زندان‌ها)، *پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی*، ١٦(١)، ١-٣٢. https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

3041-8623/ © University of Isfahan
This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

مقدمه و بیان مسئله

در منظومهٔ دانش جامعه‌شناختی، مفهوم بنیادینی وجود دارد که نقش مهمی در اندیشهٔ اجتماعی دارد. مسئلهٔ اجتماعی آن مفهوم مهمی است که سابقه‌ای به‌اندازهٔ تفکر اجتماعی دارد و باعث ابداع مفاهیم جامعه‌شناختی دیگری نیز شده است. به این مفهوم ازسوی جامعه‌شناسان در دوره‌های زمانی و فکری مختلف به‌صورت مستقیم و آگاهانه یا غیرمستقیم و ناآگاهانه توجه شده و پیرامون معنا، ابعاد، مصادیق و روش‌های پژوهش آن، کندوکاوهای فکری و نظری فراوانی صورت گرفته است (Parrillo, 2005; Wilson, 2010; Sullivan, 2016 به نقل از نورانی و همکاران، ١٤٠٠: ٧٢٢).

به اعتقاد جامعه‌شناسان ملاک و معیار اصلی در تشخیص و تحلیل مسائل اجتماعی، ارزش‌های پذیرفته‌شده و تعمیم‌یافته در نزد مردم است. همچنین گفته می‌شود، ارزش‌ها را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد: ارزش‌های مطلق و نسبی. در ارزش‌های مطلق، گذشت زمان و تغییر مکان اثری ندارد و معمولاً متعلق به دین بوده و ارزش‌های نسبی یا اجتماعی نیز تابع شرایط زمانی و مکانی است. ارزش‌هایی که مبدأ مسئله‌شناسی جامعه‌شناس و تحلیل او از بحران اجتماعی است، ارزش‌های دستهٔ دوم، یعنی ارزش‌های نسبی یا اجتماعی است؛ درحالی‌که ارزش‌هایی که مبدأ مسئله‌شناسی عالم دینی و تحلیل وی از محیط اجتماعی اطراف اوست، ارزش‌های دستهٔ اول، یعنی ارزش‌های مطلق دینی خواهد بود (معیدفر، ١٣٧٩: ٦٨ به نقل از کلانتری و مهدی‌زاده، ١٣٩١: ٢).

جامعهٔ ما جامعه‌ای درحال‌گذار است و هم‌زمان با این گذار از سنت به مدرنیته، دگرگونی‌ها در حوزه‌های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی به وجود می‌آید که این دگرگونی‌ها به‌نوبهٔ خود تأثیرات شگرفی بر روابط افراد، نگرش، بینش و جهان‌بینی آنها و سبک‌های زندگی گذاشته است. در چنین صورتی ممکن است به دلیل تنش‌های زیاد و چالش‌های اجتماعی در معرض بروز، زیست افراد و جامعه تهدید شود. تأثیرات این مسائل و چالش‌های اجتماعی بر افراد و جامعه از یک‌سو و ازسوی‌دیگر تأثیرات منفی آن بر فرایند توسعهٔ جامعه در بلندمدت نگران‌کننده است و نیاز به توجه بیش‌ازپیش به آن و اصلاحات لازم را گوشزد می‌کند (رفیعی و همکاران، ١٤٠١: ١٧٥).

مسائل اجتماعی امروزه در کشورهای درحال‌توسعه نظیر ایران به دلیل نفوذ مدرنیته در بزنگاه تاریخی و حساس قرار دارد؛ این بزنگاه تاریخی به دلیل تضاد نظام ارزشی حاکم بر مدرنیته با نظام ارزشی حاکم در جامعهٔ ایران نمود بارزتری پیدا کرده است. ارزش‌های حاکم بر مدرنیته در عصر کنونی، ارزش‌های فرهنگی کشورهای درحال‌توسعه را به حاشیه برده و نظام ارزشی خود را به کشورهای درحال‌توسعه غالب کرده است؛ برای مثال در چارچوب نظام ارزشی حاکم بر مدرنیته، فردگرایی، مصرف‌گرایی، دین‌گریزی و دین‌ستیزی با ارزش‌های بومی کشورهای درحال‌توسعه نظیر ایران نه‌تنها متفاوت که بعضاً متضاد است. این تضاد ارزشی، جوامع درحال‌توسعه را به قطب‌های بعضاً متضاد یا حداقل متفاوت تقسیم کرده و انسجام و یکپارچگی فرهنگی را دچار اختلال کرده است و این وضعیت جامعه را علاوه‌بر چالش‌های اجتماعی به سمت چالش امنیتی و سیاسی نیز می‌کشاند. ازنظر دورکیم[1] در چنین جوامعی به دلیل اینکه نظام ارزشی و قواعد هنجاری حاکم بر جامعه هنوز در مرحلهٔ سنتی قرار دارد و از یک‌سو جامعه در مسیر حرکت و گذار از سنت به مدرنیته است و از مرحله‌ای به مرحلهٔ جدیدتر درحال‌حرکت است، نظام ارزشی و قواعد هنجاری حاکم بر جامعه دچار ضعف می‌شود و ازسوی‌دیگر باتوجه‌به اینکه هنوز هنجارهای جدیدی جایگزین هنجارهای گذشته نشده است، جامعه در وضعیت آنومی قرار دارد؛ به عبارتی در چنین جامعه‌ای هنجارهای رفتاری مشخص و روشنی که راهنمای عمل و رفتار افراد باشد، دچار تزلزل و ضعف می‌شود. ضعف هنجارهای حاکم بر جامعه، کنش‌ها و رفتار افراد را تحت‌تأثیر قرار می‌دهد و افراد در چنین شرایطی به دلیل ضعف یا فقدان نظام هنجاری و الگوهای مشترک، بیشتر دست به کنش‌هایی

[1] Durkheim

https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

می‌زنند که خارج از نظام هنجاری جامعه است که پیامد این کنش‌ها، مولد مسائل اجتماعی است.

درواقع ساختار نظام سرمایه‌داری و بازار رقابت جهانی، خود بسترساز بسیاری از مسائل و چالش‌های اجتماعی مشابه را در کشورها و فرهنگ‌های مختلف ایجاد کرده است. این چالش‌ها که از طرفی عمومی بوده و ازسوی دیگر متناسب با بافت اجتماعی و فرهنگی جوامع است، دغدغهٔ اصلی جامعه‌شناسان بوده است؛ برای مثال مهاجرت‌های فراوانی که با هدف بهبود وضعیت شرایط معیشتی و همچنین کسب جایگاه اجتماعی مناسب، تحصیل و شغل صورت می‌پذیرد، پس از اشباع جامعهٔ مقصد باعث بیکاری گسترده، چالش‌های اقتصادی و معیشتی و درنهایت فقر و آسیب‌پذیری بیشتر شرایط مهاجران به‌ویژه در هنگام مهاجرت از کشورهای حاشیه به اصلی می‌شود. در چنین وضعیتی این مهاجرت‌ها تولیدکنندهٔ بحران‌هایی ازجمله بحران امنیت، به‌هم‌خوردن نظم و امنیت جامعه، و گسترش مسائل اجتماعی خواهد بود. به این صورت فقر شهری به یکی از ویژگی‌های اصلی کلان‌شهرهای امروزی تغییر شکل می‌دهد و تفاوت اساسی با شهرهای ماقبل صنعتی دارد؛ زیرا این کلان‌شهرها اساساً کانون تخصص و ثروت است و سایر گروه‌ها در بیرون از آن قرار دارد (آقاجان، ۱۳۹۵: ۲)؛ بنابراین، شهرها به کانون و مرکز مسائل اجتماعی تبدیل شده است؛ در همین راستا، آمارهای موجود در حوزهٔ مسائل اجتماعی حکایت از روند صعودی پدیده‌های مختلف اجتماعی در سطح کشور دارد.

برای مثال آمار یاد وقوع جرم و افزایش تعداد زندانیان در سال‌های اخیر، نگرانی‌هایی را در کشور فراهم ساخته است. درحال‌حاضر در سطح کشور که دارای ۸۰ میلیون نفر جمعیت است، ۱۵ میلیون و دویست هزار پرونده قضایی وجود دارد (روزنامهٔ همدلی، ۱۴۰۰ به نقل از قادری و سلیمانی، ۱۴۰۲: ۲۹۲).

درزمینهٔ سرقت، آمارهای مستخرج از پرونده‌های تشکیل‌شده در سال‌های مختلف نشان می‌دهد که میزان انواع سرقت‌های عادی شامل سرقت از منزل، مغازه، اماکن دولتی، وسایل نقلیه و احشام در سال ۱۳۹۰، ۵۷۳۷ مورد بوده است که این تعداد در روند افزایشی ۶۲ برابری در طی ۸ سال، در سال ۱۳۹۸ به ۳۵۵۶۹۸ مورد رسیده است. این آمار در سال ۱۳۹۹ به ۴۲۲۰۸۰ و در سال ۱۴۰۰ به ۴۴۵۳۲۳ مورد می‌رسد. همچنین آمار دستگیرشدگان جرائمی چون قتل، نزاع و شرارت از ۶۰۷۷ نفر در سال ۱۳۹۵ به ۸۴۷۷ نفر در سال ۱۴۰۰ رسیده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۸/ ۱۴۰۰ به نقل از قادری و سلیمانی، ۱۴۰۲: ۲۹۳). در حوزهٔ مسائل اجتماعی و درزمینهٔ خودکشی، جامعهٔ ایرانی در سال ۲۰۱۵ ازنظر سرعت افزایش موارد اقدام به خودکشی در رتبهٔ سوم جهان قرار داشته است و زنان ایرانی رتبهٔ اول را در خاورمیانه به خود اختصاص داده‌اند (زارع شاه‌آبادی و همکاران، ۱۳۹۶: ۴۲۸ به نقل از صالح‌آبادی و همکاران، ۱۴۰۳: ۹۰).

همچنین جدیدترین داده‌های منتشرشده دربارهٔ مهم‌ترین مسائل اجتماعی در سطح کشور آسیب‌های مرتبط با شیوهٔ حکمرانی، بی‌عدالتی‌ها، فقر، گونه‌های مختلف افراطی‌گری و مسائل آموزشی به‌عنوان مهم‌ترین مسائل اثرگذار و در نقطهٔ مقابل کم‌رنگی گفتمان انقلاب اسلامی، افت سرمایهٔ اجتماعی، اخلال در انسجام ملی و مسائل خانواده اثرپذیرترین مسائل در شبکهٔ مسائل اجتماعی ایران بوده است (عیوضی، ۱۴۰۲). در ارتباط با مهم‌ترین مسائل اجتماعی تهدیدکنندهٔ سلامت اجتماعی نیز ده مشکلی که بیشترین اولویت را دارد، عبارت است از: فقدان شغل، فقدان سلامت اداری و مالی، شکاف درآمدی، قیمت زیاد مسکن، سلب اعتماد، فقر، فقر سرمایه‌گذاری اقتصادی، وابستگی به مواد مخدر، جرم و ناامیدی از آینده (رفیعی و همکاران، ۱۴۰۱).

علاوه‌براین، آمارهای استان خوزستان و شهر اهواز در سطح کشور نیز نشان از تراکم مسائل اجتماعی استان دارد؛ برای مثال و بنابر آمارهای منتشرشده ازسوی پزشکی قانونی کشور در سال ۱۴۰۳، استان خوزستان در دورهٔ زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰ با میانگین ۲۱۹/۷۳، رتبهٔ سوم خودکشی را پس از استان‌های تهران و فارس دارد (صالح‌آبادی و همکاران، ۱۴۰۳: ۹۱). همچنین براساس آخرین آمار منتشرشده درزمینهٔ ازدواج زودهنگام دختران به‌عنوان یکی از مسائل اجتماعی، استان خوزستان با ۲۱۵۰ مورد ازدواج ثبت‌شدهٔ کودکان ۱۰ تا ۱۴ سال، رتبهٔ ۴ کشور را دارد (پورعباسی و همکاران، ۱۴۰۳: ۳۶). در ارتباط با مهم‌ترین مسائل اجتماعی شهر اهواز و براساس آخرین پژوهش صورت‌گرفته به‌ترتیب خشونت به‌ویژه خشونت پدر

https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

در خانواده، بیکاری و قتل و علاوه بر موارد ذکرشده، مسائلی همچون استفادهٔ نامناسب از اینترنت، فرزندان طلاق، اعتیاد، زنان مطلقه، افزایش سن ازدواج مردان، سیاست‌های نامناسب دولت، فقر گسترده و طلاق عاطفی مهم‌ترین مسائل اهواز از نگاه نخبگان بوده است (ملتفت، ١٣٩٨).

در همین راستا در جدیدترین آمارهای منتشرشده در ارتباط با استان خوزستان و شهر اهواز درزمینهٔ حاشیه‌نشینی عنوان شده است که بخش درخورتوجهی از محلات حاشیه‌نشین در کشور به استان خوزستان تعلق دارد و با جمعیت ٨٠٠هزار نفری، دومین استان کشور ازنظر جمعیت حاشیه‌نشین است و در میان شهرستان‌های خوزستان، اهواز بیشترین وسعت حاشیه‌نشینی در سطح کشور را به خود اختصاص داده است (باقری میاب و همکاران، ١٤٠٣: ٤٥).

مسائل اجتماعی از هر نوعی که باشد، باعث اخلال در فرایند چرخهٔ آموزشی در سازمان‌ها و ارگان‌های علمی، استمرار تحصیل در کانون‌های آموزشی و فناوری، ناهنجاری در مدیریت بین نخبگان سیاسی و تصمیم‌گیران نهادهای دولتی و نهادهای خصوصی، و سلب اعتماد سرمایه‌داران درون و بیرون از کشور برای انجام فعالیت‌های مولد اقتصادی و درنهایت باعث بی‌اعتمادی مردم به کشور و جامعه می‌شود که این زمینه را برای ظهور ناامنی و قانون‌ستیزی فراهم می‌کند (گودرزی، ١٣٩١ به نقل از حیدریانی، ١٤٠٠: ٢٢١-٢٢٠).

علاوه‌براین در بیشتر مواقع افرادی که جرم و بزهکاری را تجربه می‌کنند، ازنظر شغل، آموزش، ازدواج و غیره فرصت‌هایجبرانی‌ناپذیری را از دست می‌دهند. این تجارب منفی در زیست آیندهٔ آنان تأثیرات زیادی دارد. معمولاً ازطرف دوستان، آشنایان، قوانین، همسر و فرزندان، سازمان‌های رسمی و غیررسمی و غیره طرد می‌شوند و بازگشت آنان به‌عنوان فرد عادی به اجتماع با چالش‌های زیادی روبه‌رو است (ورواپی و پرنداخ، ١٣٩٥ به نقل از حیدریانی، ١٤٠٠: ٢٢٠).

مسائل اجتماعی به دلیل هزینه‌ها و خسارات زیادی که برای جامعه به بار می‌آورد و به دلیل اینکه مدیریت و کنترل آن باتوجه‌به ویژگی جامعهٔ درحال‌گذار ایران روزبه‌روز دشوارتر می‌شود، نگرانی‌های فزاینده‌ای را برای مدیران نهادهای متولی در حوزهٔ مسائل اجتماعی و جامعه‌شناسان ایجاد کرده است که این امر مهم باعث توجه به حوزهٔ مسائل اجتماعی و تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری توسط نخبگان جامعه شده است (ملتفت، ١٣٩٨: ١٥-١٦).

بنابراین، احصای مسائل فرهنگی و اجتماعی یکی از اولین اقداماتی است که در حوزهٔ مدیریت و برنامه‌ریزی فرهنگی باید انجام داد. اگر در تعریفی کلی، برنامه‌ریزی فرهنگی و اجتماعی شناخت وضع موجود، تبیین وضع مطلوب و حرکت از موجود به مطلوب در نظر گرفته شود، تا زمانی که مسائل موجود در حوزهٔ فرهنگ مشخص نشود، عملاً برنامه‌ریز و مدیریت فرهنگی معنایی ندارد (طالبی و علیزاده بیرجندی، ١٤٠٣: ٤٨٦).

مسائل اجتماعی هزینه‌های سنگین اقتصادی و فرهنگی را به جامعه تحمیل می‌کند؛ بنیان خانواده را متزلزل می‌سازد و نشاط اجتماعی را هدف می‌گیرد. باتوجه‌به مطالب بیان‌شده و اهمیت مسائل اجتماعی از یک‌سو و ازسوی دیگر آمارهای صعودی مذکور در باب مسائل اجتماعی و جرم در شهر اهواز، به کار بستن تجربیات و دانش نخبگان نهادهای متولی در حوزهٔ مسائل اجتماعی می‌تواند تا حدود زیادی از گسترش مسائل اجتماعی در شهر اهواز جلوگیری کند؛ ازجملهٔ مهم‌ترین نهادها که به‌صورت مستقیم با نظام مسائل اجتماعی شهر اهواز دست‌وپنجه نرم می‌کند و حلقهٔ واسطه بین نهادهای امنیتی و اجتماعی است، نخبگان سازمان زندان‌های شهر اهواز است. به‌ویژه آنکه نخبگان سازمان زندان‌های شهر اهواز با انواع مسائل اجتماعی روبه‌رو بوده و از نزدیک شاهد فرایند شکل‌گیری مسائل اجتماعی است؛ بر همین اساس، هدف این پژوهش نیز واکاوی فرایند شکل‌گیری مسائل اجتماعی شهر اهواز از منظر نخبگان سازمان زندان‌ها است.

چارچوب مفهومی

باتوجه‌به تفاوت‌های پارادایمی پژوهش‌های کمّی و کیفی، در پژوهش‌های کیفی از چارچوب مفهومی به‌جای چارچوب نظری استفاده می‌شود. در روش کمّی هدف استخراج فرضیه

https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

از نظریه و آزمون آن است؛ درصورتی‌که در روش کیفی اساساً محقق به دنبال آزمون فرضیه نیست، بلکه به دنبال استخراج مدل پارادایمی از داده‌های موجود است.

چارچوب مفهومی شامل مفاهیمی می‌شود که پژوهشگر احتمال می‌دهد که بیشترین ارتباط را با مطالعه داشته باشد و این چارچوب صرفاً پژوهشگر را برای روشن‌ساختن مفاهیم اصلی پژوهش و جمع‌آوری داده یاری می‌رساند و پاسخ‌های پژوهش را مشخص نمی‌کند (ابوالمعالی، ۱۳۹۱: ۱۰۱)؛ در همین راستا و به‌صورت خلاصه به برخی از نظریات موجود در حوزهٔ مسائل اجتماعی با هدف ارتقای حساسیت نظری اشاره می‌شود.

پرسش اصلی نظریهٔ فشار ساختاری این است که چرا مردم کج‌رفتاری می‌کنند و پاسخ کلی این نظریه به این سؤال این است که عواملی در جامعه، برخی از افراد را تحت‌فشار قرار می‌دهد و آنان را مجبور به کج‌رفتاری می‌کند. مرتن[1] این فشار را ناشی از ناتوانی شخص در دستیابی به اهداف مقبول اجتماعی می‌داند؛ کوهن[2] ناکامی در رسیدن به جایگاه بالا در جامعه را عامل فشار می‌شمارد و کلاوارد و اوهلین[3] عدم‌برخورداری اشخاص از فرصت‌های نامشروع برای نیل به هدف را واردکنندهٔ فشار بر افراد و راندن آنان به‌سوی کج‌رفتاری می‌دانند (به نقل از صدیق سروستانی، ۱۳۸۷: ٤٤)؛ به بیانی دیگر نظریهٔ فشار ساختاری رفتارهای انحرافی را نتیجهٔ فشارهای اجتماعی می‌داند که بعضی مردم را وادار به کج‌روی می‌کند. تعبیر سادهٔ این نظریه در ضرب‌المثل معروفی آمده است که «فقر باعث جرم می‌شود»؛ این نظریه، فقر در ساختار اجتماعی را از علت‌هایی می‌داند که باعث واردشدن فشارهای اقتصادی به افراد می‌شود که همین موضوع می‌تولند به روی‌آوردن افراد به انواع خاصی از انحرافات اجتماعی منجر شود (سراج‌زاده و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۱۱). مرتون در نظریهٔ انحرافات خود، علت ریشهٔ انحرافات را شرایط ساختی جامعه می‌داند. ازنظر او تفاوت و شکاف بین اهداف و وسایل دستیابی به آن اهداف زمینه را برای انحراف فراهم می‌کند. او معتقد است که این انحرافات از جامعه بر افراد تحمیل می‌شود؛ برای نمونه زمانی که افراد از شرایط اقتصادی نابسامان، بیکاری،و فقر رنج می‌برند و راه دستیابی به این اهداف تعیین‌شده را مسدود ببینند، از روش‌های غیرقانونی برای رسیدن به اهداف خود استفاده می‌کنند (به نقل از ستوده، ۱۳۸۹: ۱۳٤). از منظر این نظریه، انسداد راه‌های قانونی برای دستیابی به اهداف مشروع، عامل اساسی در بروز مسائل اجتماعی است. این نظریه در دوران کنونی جامعهٔ ایران که با تورم، بیکاری و کاهش قدرت خرید کالاهای اساسی مصادف شده است، می‌تواند تصویر روشن‌تری از نقش فشار ساختاری بر بحران‌های معیشتی ارائه کند.

نظریهٔ دیگری که اهمیت بُعد فرهنگی مسائل اجتماعی را نشان می‌دهد، نظریهٔ فرهنگ فقر است؛ براساس این نظریه فقر صرفاً یک فقر مادی یا اقتصادی نیست، بلکه رویه و شیوه‌ای از سبک زندگی است که افراد آن را از نیاکان خود به ارث می‌برند و در نسل‌های بعدی بازتولید می‌کنند. بخش از عادت‌ها، آداب‌ورسوم، و باورها مانند ترجیح کار به تحصیل، ازدواج زودهنگام بدون پشتوانه و فقدان آینده‌نگری برای فرزندان در خانواده‌ها نهادینه شده و به نوعی سبک زندگی تبدل شده است. این نظریه بُعد فرهنگی مسائل اجتماعی را کندوکاو می‌کند که برای فهم فرایند شکل‌گیری مسائل اجتماعی حائز اهمیت است.

نظری دیگری که در حوزهٔ مسائل اجتماعی مطرح است، هم‌نشینی افتراقی است. این نظریه جرم را به چیزی ربط می‌دهد که آن را تفاوت در همنشینی می‌نامد. این لندیشه بسیار ساده است. در جامعه‌ای که حاوی خرده‌فرهنگ‌های گوناگونی است، در برخی محیط‌های اجتماعی فعالیت‌های غیرقانونی تا حدی تشویق می‌شود؛ درحالی‌که در سایر محیط‌ها چنین نیست. افراد ازطریق همنشینی با کسانی که حامل هنجارهای مجرم هستند، بزهکار می‌شوند. ازنظر ساترلند، رفتار مجرمانه عمدتاً در گروه‌های اولیه و خصوصاً در گروه‌های همسال آموخته می‌شود (گیدنز، ۱۳۸۹: ۳۰٤)؛ ازاین‌رو می‌توان گفت که هرچه افراد با کج‌روها ارتباط مستمر

[1] Merton
[2] Cohen
[3] Cloward & Ohlin

https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

و پایدارتری داشته باشند، احتمال بروز و ظهور مسائل اجتماعی و ارتکاب جرم بیشتر خواهد شد.

نظریهٔ خرده‌سیستم‌های پارسونز[1] در تحلیل کنش اجتماعی تلاش کرده است به هم عوامل عینی و ساختاری نظیر شرایط اقتصادی ـ اجتماعی و فرهنگی در سطح کلان و عوامل فردی چون ارزش‌ها، گرایش‌ها و ویژگی‌های زیستی در سطح خرد توجه کند. در مدل پارسونزی مسئلهٔ اجتماعی در ارتباط با ایجاد عدم‌تعادل ساختاری توضیح داده می‌شود. تعادل ساختاری عبارت از هم‌جهتی تغییرات هریک از خرده‌نظام‌ها با یکدیگر و با کل نظام و با محیط است. متقابلاً عدم‌تعادل ساختاری، ناهمخوانی خرده‌نظام‌ها با یکدیگر است. نظام اجتماعی ازآنجاکه دائم در مسیر تغییرات بدون وقفهٔ محیط قرار می‌گیرد و همچنین از دو سو تحت‌تأثیر اطلاعات و انرژی و جریان آنها در درون نظام اجتماعی قرار می‌گیرد، پیوسته ممکن است دستخوش وقفه در جریان تبادل انرژی و اطلاعات و درنتیجه عدم‌تعادل ساختاری شود. این وقفه در جریان تبادل انرژی و اطلاعات چنانچه مدتی به طول انجامد، کم‌کم خرده‌نظام‌ها با یکدیگر نامتجانس می‌شوند و این فرایند باعث تشدید عدم‌تعادل ساختاری تا سر حد بروز مسئله و بحران اجتماعی می‌شود. چنانچه فرایند تعادل با مشکلات کمی روبه‌رو باشد یا با کمی تأخیر برقرار شود، نظام اجتماعی با مسائل اساسی سروکار ندارد؛ ولی چنانچه تا مدتی طولانی این فرایند تبادل اطلاعات و انرژی برقرار نشود، نظام اجتماعی درگیر مسائل اجتماعی می‌شود (معیدفر، ۱۳۸۵: ۵۸).

طبق این نظریه جامعه همچون موجود زنده است که تمام اجزاء یا بخش‌های بدن انسان در یک جهت هماهنگ و متوازن حرکت می‌کند؛ براین‌اساس جامعه نیز از نهادهای مختلفی مانند ساختار اقتصادی، خانواده، آموزش، سیاست، فرهنگ و نهادهای دیگری تشکیل شده است. هرکدام از این نهادها علاوه‌براینکه کارویژهٔ خاصی دارند، باید در تعامل با سایر نهادها قرار گیرند. به عبارتی تفکیک کارویژه‌های نهادهای جامعه به معنای بی‌ارتباط بودن نهادها به یکدیگر نیست، بلکه نوعی تقسیم کار برای هدف مشترک جامعه است. اهمیت این نظریه در نقش نهادها در بروز مسائل اجتماعی است.

تأمل بر نظریات فوق نشان می‌دهد که مسئلهٔ اجتماعی پیچیده و چندبُعدی است؛ نظریهٔ هم‌نشینی افتراقی اهمیت نقش ارتباطات و همسالان، نظریهٔ فشار ساختاری اهمیت جایگاه ساختارهای کلان جامعه، نظریهٔ خرده‌سیستم پارسونز نیز اهمیت نقش نهادها و نظریهٔ فقر فرهنگی نیز بُعد درونی و عادت‌های نهادینه‌شدهٔ فرهنگی و ابعاد مختلف مسئلهٔ اجتماعی را نمایان می‌کند. تلفیق این نظریات چارچوب نسبتاً چندبُعدی و جامع فراهم می‌آورد تا از تحلیل‌های تقلیل‌گرایانه فاصله گرفته و پیچیدگی‌های مسائل اجتماعی با دقت بیشتری موردتأمل قرار گیرد.

پیشینه تجربی (داخلی)

باتوجه‌به گستردگی حوزهٔ مسائل اجتماعی و با در نظر گرفتن هدف پژوهش، ابتدا به پژوهش‌هایی که بیشترین ارتباط را با موضوع دارند، اشاره و سپس سایر پژوهش‌هایی که در چارچوب حوزهٔ مسائل اجتماعی قرار می‌گیرد، بیان می‌شود.

افشارکهن و همکاران (۱۴۰۴) در پژوهشی با عنوان «تورم و چرخهٔ بازتولید مسئلهٔ اجتماعی دریافتند که ابعاد مختلف پدیدهٔ تورم درنهایت به چرخهٔ بازتولید مسئل اجتماعی منجر خواهد شد. این چرخه از یک‌سو حاصل برجسته‌سازی تأثیرات پیچیده و چندلایهٔ برآمده از تورم مزمن، در چارچوب رابطهٔ سه‌گانهٔ دولت ـ جامعه ـ بازار است و ازسوی دیگر حاصل برهم خوردن نظم شناختی و ایجاد ذهنیت ناپایداری و تزلزل در کنشگران اجتماعی است؛ درنهایت مردم گرفتار در تورم مزمن، خود را در مهلکه‌ای مبهم و آشفته سرگردان می‌بینند؛ شرایطی که تقویت‌کنندهٔ فضای گفتمانی دولت‌محور قلمداد می‌شود. افراد جامعه در این وضعیت، پیش از هر چیزی با ذهنیت مبتنی بر کمبود، زندگی روزمره را آغاز می‌کنند و از بازآفرینی نظم اجتماعی مطابق خواسته‌ها و علایق خود باز می‌مانند. فقر شناختی، بدین‌وسیله پیامد

[1] Parsons

https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

ناگزیری است که درنهایت به تضعیف توان جامعه در کنار توهم قدرتمندی بیشتر دولت می‌انجامد؛ زیرا در خلأ برآمده از بی‌ثباتی، ذهن در صدد برجسته‌سازی نقش کنشگر توانایی برمی‌آید که افق حل مسئله را در خود جلوه‌گر می‌سازد؛ بااین‌حال، آنچه درنهایت حاصل می‌شود، دوگانهٔ جامعهٔ ضعیف ـ دولت ضعیف خواهد بود.

حامد و همکاران (۱۴۰۳) پژوهشی با عنوان «تحلیل سیاست‌گذارانهٔ میزان شیوع آسیب‌های اجتماعی و اولویت‌بندی آنها در محلات شهری؛ موردمطالعه: محلات محروم و کم‌برخوردار شهر کرمانشاه» انجام داده بودند. در این پژوهش از روش تلفیقی (کمّی و کیفی) استفاده شد و در بخش کمّی، ۸۰۰ نمونه از ۱۵ محله، شامل ۲ محلهٔ برخوردار و ۱۳ محلهٔ محروم لنتخلب شد و در بخش کیفی، ۱۳ جلسه بحث گروهی متمرکز با حضور معتمدان محلات محروم انجام گرفت. براساس نتایج، بین میزان شیوع یک آسیب در محله و میزان اولویت رسیدگی به آن تفاوت وجود دارد. درحالی‌که شایع‌ترین مسائل اجتماعی در تمام محلات بررسی‌شده، مسائل اقتصادی (بیکاری و فقر) است، مسائل اولویت‌دار برای رسیدگی ازنظر ساکنان، اولاً در محلات مختلف متفاوت است و ثانیاً لزوماً اقتصادی نیست و سوم، سطح مطالبات فراگیر و معطوف به رفع تبعیض از محلات محروم در قیاس با کل شهر است. نتایج این پژوهش بر آن است که نشان دهد فضای فکری سیاست‌گذاری در تعقیب مسائل اجتماعی در محلات محروم، مبتنی بر اولویت‌بندی مسائل پرشیوع بوده و به همین دلیل محکوم به شکست است.

عیوضی (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان «تحلیل شبکهٔ مسائل اجتماعی ایران» به شناسایی مسائل کانونی و نسبت‌سنجی مسائل با یکدیگر پرداخت. روش استفاده‌شده در این پژوهش تحلیل شبکه با استفاده از تکنیک‌های تحلیل اثر متقاطع و تکنیک خوشه‌ای چندمعیاره و روش تجزیه‌وتحلیل داده‌ها نیز نرم‌افزار Gephi بوده است. منابع مسئله‌یابی پژوهش ۶۵۰ سند پژوهشی دانشگاهی و سازمانی بوده است که حول مسائل اجتماعی ایران تهیه شده است. احصا، تنقیح و دسته‌بندی مسائل توسط پنل نخبگانی صورت گرفت و نتایج پژوهش نشان داد که آسیب‌های مرتبط با شیوهٔ حکمرانی، بی‌عدالتی‌ها، فقر، گونه‌های مختلف افراطی‌گری و مسائل آموزشی مهم‌ترین مسائل اثرگذار و در نقطهٔ مقابل، کم‌رنگی گفتمان انقلاب اسلامی، افت سرمایهٔ اجتماعی، اخلال در انسجام ملی و مسائل خانواده اثرپذیرترین مسائل در شبکهٔ مسائل اجتماعی ایران است.

رفیعی و همکاران (۱۴۰۱) در مقاله‌ای با عنوان «مسائل اجتماعی تهدیدکنندهٔ سلامت اجتماعی و اولویت‌دار در ایران» با هدف شناسایی مهم‌ترین مشکلات اجتماعی دارای اولویت در سال ۱۳۹۸ که در دو مرحله شامل مرور مطالعات قبلی و نظرسنجی از صاحب‌نظران انجام گرفت، در مرحلهٔ اول با مرور منابع، چارچوبی برای طبقه‌بندی مسائل اجتماعی تدوین شد و براساس این چارچوب، فهرستی از زیرطبقه‌های مشکلات اجتماعی تهیه گردید و در اختیار متخصصان سلامت اجتماعی قرار گرفت؛ در مرحلهٔ دوم با مرور مقاله‌ها و کتاب‌های منتشرشده در حوزهٔ سلامت اجتماعی، بیست نفر از صاحب‌نظران این حوزه انتخاب شدند و از آنان خواسته شد که فهرست مزبور را براساس شیوع، شدت و اهمیت درجه‌بندی کنند. نتایج نشان داد که هرچند مشکلات زیادی در جامعه وجود دارد، ده مشکلی که بیشترین اولویت را دارد، عبارت است از: فقدان شغل، فقدان سلامت اداری و مالی، شکاف درآمدی، قیمت زیاد مسکن، سلب اعتماد، فقر، فقر سرمایه‌گذاری اقتصادی، وابستگی به مواد مخدر، جرم و ناامیدی از آینده.

یوسفی و اکبری (۱۳۹۰) در مقاله‌ای با عنوان «تأملی جامعه‌شناختی در تشخیص و تعیین اولویت مسائل اجتماعی ایران»، ازطریق روش تحلیل ثانویه به بررسی چهار پیمایش ملی در بازهٔ زمانی ده‌ساله که نمونه‌ای به حجم ۳۶/۴۲۹ نفر بود، پرداختند. در این پژوهش به نظرات مردم و همچنین نخبگان حاکم توجه شد. نتایج این پژوهش نشان داد که مسائل اقتصادی دارای بیشتری اهمیت و اولویت در میان جامعه ایرانی است و پس‌ازآن مسائل حوزهٔ اجتماعی قرار دارد. بررسی ادراک مردم ایران از اهمیت و اولویت مسائل اجتماعی نشان داد که میان گروه‌های اجتماعی مختلف، به‌ویژه عامهٔ مردم و نخبگان حاکم بر

https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

کشور تفاوت چندانی وجود ندارد. همچنین اولویت‌بندی مسائل اجتماعی ازسوی مردم باتوجه‌به حوزه‌های اجتماعی مختلف از الگوی خاصی پیروی می‌کند.

پیشینهٔ خارجی

پوتینگر[1] و همکاران (2020) در پژوهشی با عنوان «شهری برای چه کسی؟ حاشیه‌نشینی و تولید فضا در بنگلور معاصر هند»، دریافتند که با حرکت شهرنشینی به سمت جنوب، پویایی شهرسازی به‌سرعت درحال‌تغییر است. این پژوهش نشان داد که مدل توسعه‌ای شهر گویای حاکمیت غیردموکراتیک و غیربومی است که باعث تقویت و تداوم قطبی‌شدن فضای اجتماعی می‌شود. این شرایط باعث بروز مسائل اجتماعی برای توسعهٔ پایدار شهری می‌شود؛ زیرا ساکنان بنگلور آسیب‌پذیری بیشتری دارند و به دلایل اساسی از چرخهٔ زیست شهری حذف می‌شوند.

ویلسون[2] (2010) در پژوهشی درزمینهٔ مسائل اجتماعی محلات فقیرنشین شهرهای آمریکا، انزوای اجتماعی را در بروز انواع آسیب‌های اجتماعی این محلات مهم دانسته است. مدل کلی شهری او به‌طورخلاصه به‌صورت گذشته‌نگر مشاهده می‌شود که عمدتاً بر انتقال عناصر «کلاسیک» تک‌مرکزی چنین مدلی به چندمرکزی تأکید دارد؛ بااین‌حال، تأکید این پژوهش بر چشم‌اندازهای آینده است. ویلسون استدلال می‌کند که می‌توان آن را به‌عنوان مبنای یک «تصویر بزرگ» مبتنی بر مدل از توسعهٔ شهری ازطریق پنج لایهٔ تفکیک، از جهانی تا محلی، توسعه داد. فرصت‌های زیادی برای توسعهٔ مدل‌های فرعی وجود دارد، اما چالش اصلی آینده، مدل‌سازی تکامل شهری و منطقه‌ای است. پیشرفت در مدل‌سازی سیستم‌های شهری و منطقه‌ای به‌عنوان سیستم‌های غیرخطی پیچیده با اشار خاص به وابستگی مسیر و انتقال فاز بررسی می‌شود. ایدهٔ "DNA"شهری و منطقه‌ای معرفی شده است که به دیدگاه «پزشکی ژنتیک» از جنبه‌های برنامه‌ریزی شهری منجر می‌شود.

وو و همکاران[3] (2010) در مطالعهٔ فقر شهری در محلات چین، اثر خصوصیات خانوار و انواع محله را بر محرومیت اجتماعی ساکنان بررسی کردند و به این نتیجه دست یافتند که فقر و سکونت در محلات حاشیه‌نشین، باعث استمرار فقر و تعمیق آن می‌شود. در این مقاله تمرکز فقر را در محله‌های فقیر چین بررسی کردند و در برآورد اثرات ویژگی‌های خانوار و انواع محله بر محرومیت اجتماعی دریافتند که خانوارهای بیکار در محله‌های قدیمی جزو محروم‌ترین خانواده‌ها هستند. دربارهٔ چین نشان می‌دهد که فقر شهری توسط گروه‌های اجتماعی خاص محلی متمرکز شده است. همچنین دریافتند که یک اثر همسایگی کوچک، اما نه کم‌اهمیت بر تولید فقر در چین قابل‌مشاهده است؛ زندگی در محله‌های فقیرنشین احتمال فقیرشدن را به میزان یک درصد افزایش می‌دهد.

اسلاموف و اکرموا[4] در پژوهش‌های مختلفی با عنوان مسائل اقتصادی و جمعیت‌شناختی تاجیکستان، به پیامدهای اقتصادی و اجتماعی تاجیکستان پرداختند. در این پژوهش‌ها دریافتند که مهاجرت به‌خصوص مهاجرت کارگران به خارج از تاجیکستان و خاصه مهاجرت کارگران به تاجیکستان و همچنین مهاجرت دانشمندان (فرار مغزها) ازجمله مهم‌ترین مسائل اجتماعی تاجیکستان است که به‌تبع آن مسائل خانوادگی ازجمله پدیدهٔ زنان سرپرست خانواده، کودکان خیابانی، تکدی‌گری و روسپی‌گری شیوع یافته است (خراطها، ۱۳۹۳: ۲۶۰).

سامپسون و گروز[5] (1989) در پژوهشی، نظریهٔ تأثیرگذار شاو و مک کی[6] را دربارهٔ بی‌سازمانی اجتماعی جامعه بررسی کردند که به‌طور مستقیم آزمایش نشده است. برای پرداختن به این موضوع، یک نظریه در سطح جامعه که براساس مدل اصلی شاو و مکی است، فرمول‌بندی و آزمایش شد. فرضیهٔ کلی این است که وضعیت اقتصادی ضعیف، ناهمگونی قومی، تحرک مسکونی و اختلال در خانواده در جامعه باعث بی‌سازمانی اجتماعی می‌شود که این وضعیت، نرخ جنایت را

[1] Pottinger
[2] Wilson
[3] Wu et al.
[4] Islamov & Akramova
[5] Sampson & Groves
[6] Shaw & Mc Kay

https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

افزایش می‌دهد. همچنین سازمان اجتماعی جامعه برحسب شبکه‌های دوستی محلی، کنترل گروه‌های همسالان نوجوان گوشهٔ خیابان و مشارکت سازمانی سنجیده شد. این مدل ابتدا با تحلیل داده‌های ۲۳۸ محله در بریتانیای کبیر آزمایش شد که از یک نظرسنجی ملی در سال ۱۹۸۲ از ۱۰۹۰۵ مساکن ساخته شده بود. سپس این مدل در یک نمونهٔ ملی مستقل از ۱۱۰۳۰ نفر از ساکنان ۳۰۰ محلهٔ بریتانیا در سال ۱۹۸٤ تکرار شد. نتایج هر دو نظر از این نظریه حمایت می‌کند و نشان می‌دهد که تغییرات جامعه بر بروز بی‌سازمانی اجتماعی و به‌تبع آن جرم می‌افزاید و همچنین نشان دادند که اجتماعات محلی که پیوندهای اجتماعی قوی‌تری دارند و کنترل غیررسمی در آنها بیشتر است، میزان مسائل و جرائم کمتری دارند.

پیشینهٔ پژوهش‌های بیان‌شده را می‌توان به‌صورت کلی در سه دسته تقسیم کرد: نخست، پژوهش‌هایی که مسائل اجتماعی را شناسایی و اولویت‌بندی کردند که به‌عنوان مرحلهٔ درک و تعریف مسئله قابل‌بیان است؛ دستهٔ بعدی شامل پژوهش‌هایی است که بر محیط شهری و فضای سکونت تأکید دارد که بستر وقوع مسائل اجتماعی در بافت شهری را نشان می‌دد و دستهٔ آخر پژوهش‌هایی که بر سازوکارهای بازتولید مسئلهٔ اجتماعی از منظر متغییرهای اقتصادی تمرکز کرد که به‌عنوان محرک و مولد مسائل اجتماعی، فرایند شکل گیری آن را در قالب سه سطح نشان می‌دهد.

جمع‌بندی و نقد پیشینه

بیشتر پژوهش‌های انجام‌شده بر اولویت‌بندی مسائل اجتماعی یا رتبه‌بندی مسائل ازحیث میزان شیوع تأکید داشت و بر نحوهٔ شکل‌گیری مسائل اجتماعی کمتر تأمل و توجه شده است. همچنین از نقش کارشناسان خبرهٔ نهادهای مرتبط با مسائل اجتماعی ازجمله سازمان زندان‌ها غفلت شده است؛ بر همین اساس محورهای تمایز این پژوهش با سایر پژوهش‌های انجام‌شده را می‌توان در چند نکته به‌صورت خلاصه بیان کرد: نخست، این پژوهش به‌جای تمرکز بر پدیده‌ای خاص، بر فرایند شکل‌گیری مسائل اجتماعی می‌پردازد که کمتر به آنها توجه شده است؛ دوم، این پژوهش از نخبگان سازمان زندان‌ها به‌عنوان یکی از نهادهایی که بیشترین ارتباط را با مسائل اجتماعی شهر اهواز دارد، بهره می‌برد. واکاوی فرایند شکل‌گیری مسائل اجتماعی ازطریق نخبگان این نهاد می‌تواند اولین قدم در جهت شناخت و فهم فرایند شکل‌گیری مسائل اجتماعی شهر اهواز باشد و همچنین می‌تواند دانش و بینش عمیق‌تری از مسائل اجتماعی شهر اهواز را در سطح نظری و نیز در سطح عملی و کاربردی برای نهادهای متولی و سایر دستگاه‌های برنامه‌ریز به ارمغان آورد؛ سوم، باتوجه‌به ویژگی‌های مسائل اجتماعی، این پژوهش ازطریق روش کیفی و به‌صورت فرایندی صورت می‌پذیرد؛ به عبارتی باتوجه‌به اینکه مسائل اجتماعی و نحوهٔ ظهور و بروز آنها شکل فرایندی، تدریجی و انباشتی دارد، لازم است که ازطریق روش‌های کیفی و به‌ویژه روش‌های فرایندمحور مطالعه شوند؛ بنابراین، باتوجه‌به نکات مطرح‌شده، پژوهش حاضر به دنبال تجمیع سه نکتهٔ مطرح‌شده در قالب یک پژوهش و با هدف واکاوی فرایند شکل‌گیری مسائل اجتماعی شهر اهواز از منظر نخبگان سازمان زندان‌ها ازطریق روش کیفی نظریهٔ زمینه‌ای است.

روش‌شناسی

باتوجه‌به هدف پژوهش حاضر، برای واکاوی فرایند شکل‌گیری مسائل اجتماعی شهر اهواز و پیامدهای آن از منظر نخبگان سازمان زندان‌ها از روش کیفی نظریهٔ زمینه‌ای اشتراوس و کوربین (۱۳۹۱) استفاده می‌شود. اشتراوس و کوربین (۱۳۹۱) معتقدند که نظریهٔ زمینه‌ای، آن نظریه است که مستقیماً از داده‌هایی استخراج شده که در جریان پژوهش به‌صورت منظم گردآمده و تحلیل شده است (اشتراوس و کوربین، ۱۳۹۱: ۳٤). روش نظریهٔ زمینه‌ای ازحیث پارادایم، تفسیری و ازنظر ماهیت، کیفی است. روش نظریهٔ زمینه‌ای، روشی فرایندمحور و رویکردی استقرایی دارد که به محقق امکان می‌دهد پدیدهٔ موردمطالعه را در بافت و بستر خود واکاوی کند. با در نظر گرفتن هدف مطالعه، مشارکت‌کنندگان این پژوهش، نخبگان سازمان زندان‌های اهواز هستند. ازآنجاکه سازمان زندان‌ها با همهٔ جرائم دست‌وپنجه نرم می‌کند و مسئولین و مدیران آن روزانه با انواع و اقسام مجرمین در

https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

ارتباط هستند و با مشکلات و مسائل شهری کنشگران به‌خوبی آشنایی دارند، به‌عنوان جامعهٔ موردمطالعه انتخاب شد و در این راستا افراد خبره و باتجربهٔ این سازمان به‌عنوان مشارکت‌کننده انتخاب شدند تا بتوانند باتوجه‌به تجربه و دانش خود دراین‌زمینه بیشترین کمک را به محققین برای رسیدن به اهداف داشته باشند.

ملاک‌های انتخاب مشارکت‌کننده‌ها و شرایط ورود به میدان را نیز می‌توان در چند مورد و به‌صورت خلاصه بیان کرد: ۱) اشتغال در سازمان زندان‌های شهر اهواز؛ ۲) داشتن آمادگی و تمایل به مشارکت در پژوهش؛ ۳) پست و منصب فعلی یا گذشتهٔ مشارکت‌کنندگان در سازمان زندان‌های شهر اهواز در چارچوب حوزهٔ مسائل اجتماعی و مرتبط با آن؛ ٤) دارابودن تحصیلات مرتبط با حوزهٔ علوم اجتماعی، جامعه‌شناسی و مسائل اجتماعی شهر اهواز و ۵) درصورت امکان دسترسی به آمار نظام مسائل اجتماعی شهر اهواز.

در پژوهش حاضر از چند شیوهٔ نمونه‌گیری استفاده شد. در ابتدا برای گزینش افراد از شیوهٔ نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد. شیوهٔ نمونه‌گیری هدفمند، گزینش افراد مرتبط با موضوع پژوهش را تعیین می‌کند. ازآنجایی‌که در این روش از نظریهٔ زمینه‌ای استفاده شد، منطق تعیین تعداد مشارکت‌کنندگان براساس اصل اشباع نظری مشخص می‌شود. در این روش مصاحبه‌ها تا جایی ادامه پیدا می‌کند که اشباع نظری تحقق پیدا کند. برای تحقق اصل اشباع نظری دو عامل کلیدی در نظر گرفته شد: ۱) عدم‌ارائهٔ داده‌های جدید یا تکراری‌شدن داده‌ها باوجود انجام مصاحبه‌ها و ۲) تکمیل مدل پارادایمی. با در نظر گرفتن شرایط ورود به میدان و ازطریق نمونه‌گیری هدفمند با ۱۲ نفر از نخبگان سازمان زندان‌ها مصاحبهٔ عمیق صورت گرفت. مدت‌زمان انجام مصاحبه‌ها بین ٤۵ تا ۹۰ دقیقه بوده است. علاوه‌بر شیوهٔ نمونه‌گیری هدفمند از شیوهٔ نمونه‌گیری نظری در جهت پایش مفاهیم و مشخص‌کردن محتوای بعدی مصاحبه‌ها نیز استفاده شد. باتوجه‌به اینکه در این روش، جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها هم‌زمان صورت می‌پذیرد، تحلیل داده‌ها در سه مرحلهٔ کدگذاری باز، محوری و گزینشی انجام شد؛ پس از انجام هر مصاحبه، ابتدا در مرحلهٔ کدگذاری باز، داده‌ها مکتوب و به آنها برچسب مفهومی داده شد. سپس این مفاهیم باتوجه‌به معنا و ابعاد در قالب مقوله‌های فرعی شکل گرفت. در مرحلهٔ کدگذاری محوری، مقوله‌ها در سطحی انتزاعی‌تر و به همراه مفاهیم مرتبط با آنان، حول مدل پارادایمی قرار گرفت و درنهایت در مرحلهٔ کدگذاری گزینشی با پایش مجدد مفاهیم و مقوله‌ها و در سطحی انتزاعی‌تر از مراحل کدگذاری قبلی، مقولهٔ هسته پدیدار شد.

در پژوهش حاضر برای اعتباریابی پژوهش نیز از چندین روش استفاده شد: ۱) بررسی توسط مشارکت‌کنندگان: داده‌های جمع‌آوری‌شده در اختیار مشارکت‌کنندگان قرار داده شد تا تفاسیر انجام‌شده توسط محقق این بار ازطریق مشارکت‌کنندگان صحت‌سنجی شود؛ ۲) کدگذاری موازی: به این معنا که از افراد متخصص دیگری در جهت کدگذاری داده‌ها استفاده شد تا تناسب کدگذاری نیز صحت سنجی شود؛ ۳) بازبینی مجدد کدگذاری داده‌ها توسط محقق با هدف بازاندیشی در داده‌ها و درصورت لزوم انجام اصلاحات بود.

انجام این پژوهش با ملاحظات اخلاقی همراه بود؛ ازجمله مواردی که در این پژوهش بر آن توجه و تأکید شد، آگاهی تمام مشارکت‌کنندگان از اهداف این پژوهش و رضایت آنان از مشارکت در پژوهش بود؛ از موارد دیگری که در این پژوهش تأکید شد، حفظ حریم شخصی مشارکت‌کنندگان و آزادی عمل آنان در بیان نظرات و دیدگاه‌های خویش بود. گمنامی و عدم‌انتشار هویت مشارکت‌کنندگان و همچنین انجام مصاحبه در فضای مناسب و همدلانه از دیگر ملاحظات اخلاقی این پژوهش بود. سیمای مشارکت‌کنندگان این پژوهش در جدول ۱ ارائه شده است.

https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

جدول ۱- ویژگی‌های مشارکت‌کنندگان

Table 1- Characteristics of participants

ردیف Row	نام مستعار Nickname	سن Age	تحصیلات Education	سابقه Work Experience	مسئولیت Responsibilities
1	علی Ali	49	کارشناسی Bachelor	25	بخش پشتیبانی Support section
2	جعفر Jafar	47	کارشناسی Bachelor	24	مددکار اجتماعی Social worker
3	رضا Reza	38	کارشناسی Bachelor	13	مددکار اجتماعی Social worker
4	حسن Hasan	61	کارشناسی Bachelor	30	بخش فرهنگی Cultural section
5	یاسین Yassin	53	کارشناسی ارشد Master's Degree	28	بخش فرهنگی Cultural section
6	مجید Majid	44	کارشناسی Bachelor	21	امور منابع انسانی Human Resources Affairs
7	سعید Saied	45	کارشناسی ارشد Master's Degree	23	امور تربیتی Educational affairs
8	رحمان Rahman	39	کارشناسی Bachelor	13	امور منابع انسانی Human Resources Affairs
9	مجتبی Mojtaba	48	کارشناسی Bachelor	24	امور آموزشی Educational affairs
10	میلاد Milad	36	کارشناسی Bachelor	12	امور آموزش Educational affairs
11	رسول Rasool	49	کارشناسی ارشد Master's Degree	26	بخش اداری Administrative section
12	احمد Ahmad	51	کارشناسی ارشد Master's Degree	26	بخش سلامت Health section

یافته‌ها

یافته‌های پژوهش شامل ۱۵ مقولهٔ فرعی، ۵ مقولهٔ اصلی و یک مقولهٔ هسته با عنوان «مسئلهٔ اجتماعی به‌مثابهٔ تلاقی ناهنجاری‌های چندجانبه» است. در جدول ۲، مقوله‌ها و نقش آن‌ها در مدل پارادایمی ارائه شده است.

جدول ۲- مفاهیم، مقوله‌های فرعی، مقوله‌های اصلی و مقولهٔ نهایی

Table 2- Concepts, subcategories, main categories, and final category

بعد Dimension	مفاهیم Concepts	مقولات فرعی Subcategories	مقولات اصلی Main categories	مقوله هسته Core category
علی Causal	بیکاری، فقدان تخصص، نداشتن پشتوانه مالی، عدم توانایی از تأمین هزینه‌های ضروری زندگی، چشم‌پوشی از نیازهای روحی از جمله مسافرت و تفریح به دلیل ناتوانی در تأمین هزینه‌ها، افزایش سن و فقدان سابقه بیمه، عدم دسترسی به خدمات درمانی به دلیل بیکاری، گرانی و تورم. Unemployment, lack of expertise, lack of financial support, inability to meet essential living expenses, neglecting spiritual needs, including travel and recreation due to inability to meet expenses, increasing age and lack of insurance history, lack of access to health services due to unemployment, high prices and inflation.	فقدان امنیت اقتصادی پایدار Lack of sustainable economic security	تراکم چالش‌های اقتصادی و اخلال در زیست روزمره Congestion of economic challenges and disruptions to daily life	مسئله اجتماعی به‌مثابه تلاقی ناهنجاری‌های چندجانبه. Social problem as a confluence of multifaceted anomalies.

https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

بعد Dimension	مفاهیم Concepts	مقولات فرعی Subcategories	مقولات اصلی Main categories	مقوله هسته Core category
	سکونت با خانواده همسر به دلیل نداشتن مسکن مستقل، درخواست سکونت در مدارس به‌عنوان سرایدار، سکونت در خانه اقوام، اسکان در بالاخانه‌ها، اسکان در آپارتمان‌های نیمه‌کاره به‌عنوان نگهبان، اسکان در پارک‌ها به‌عنوان نگهبان. Living with the in-laws' family due to lack of independent housing, requesting to live in schools as janitors, living in relatives' homes, living in lofts, living in half-finished apartments as security guards, living in parks as security guards.	فقدان سرپناه پایدار Lack of permanent shelter		
زمینه‌ای Contextual	تشویق والدین به ازدواج زودهنگام فرزندان و فرزندآوری، ازدواج بدون پشتوانه مالی و شغلی، ازدیاد جمعیت خانواده و اختلافات خانوادگی، روش‌های تربیتی تقلیدی و ناصحیح، فقدان آینده‌نگری و برنامه‌ریزی برای آینده فرزندان، تضعیف نقش‌های وللدین در برابر فرزندان، بی‌توجهی به شکست‌های مکرر تحصیلی فرزندان، القای حس برتری اشتغال موقت و تشکیل خانواده نسبت به تحصیل توسط والدین، بی‌توجهی به احساسات فرزندان Encouraging parents to marry their children early and have children, marriage without financial and job support, increase in family population and family disputes, imitative and incorrect upbringing methods, lack of foresight and planning for the future of children, weakening of parents' roles towards children, neglecting children's frequent academic failures, instilling a sense of superiority of temporary employment and family formation over education by parents, neglecting children's feelings	هزینه‌های تحمیلی نهاد خانواده به شهر Costs imposed by the family institution on the city	رشد ناموزون پدیده شهری و بازتولید پدیده حاشیه‌نشینی Uneven growth of the urban phenomenon and reproduction of the marginalization phenomenon	
	ترک مشاغل کشاورزی به دلیل شرایط نامساعد اقلیمی، مهاجرت از روستا به شهر با هدف اشتغال در کارگاه‌های صنعتی شهری، مهاجرت به شهرها به دلیل فقدان امکانات زیر ساختی درمانی و آموزشی در روستا، مهاجرت از روستا به شهر به دلیل بالابودن دستمزد کارگر شهری نسبت به کارگر روستایی، ضعف شدید فعالیت‌های کشاورزی به دلیل کم‌آبی. Leaving agricultural jobs due to adverse climatic conditions, migration from villages to cities with the aim of employment in urban industrial workshops, migration to cities due to the lack of medical and educational infrastructure in the countryside, migration from villages to cities due to the higher wages of urban workers compared to rural workers, and severe weakness of agricultural activities due to water shortages.	مهاجرت‌های بی‌رویه از روستا به شهر و زایش پدیده حاشیه‌نشینی Excessive migration from rural to urban areas and the emergence of the phenomenon of marginalization		

https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

بعد Dimension	مفاهیم Concepts	مقولات فرعی Subcategories	مقولات اصلی Main categories	مقوله هسته Core category
	فقدان سازوکارهای مشخص برای سازماندهی اقشار کم‌توان مانند: معلولین جسمی متکدی، بیماران خاص بدون پشتوانه، سالمندان رها شده در شهر. Lack of specific mechanisms for organizing disadvantaged groups, such as: physically disabled people in need, special patients without support, and elderly people abandoned in the city.	اقشار کم‌توان شهری به‌مثابه حلقه‌های تشدیدکننده رویش پدیده حاشیه‌نشینی Urban underprivileged groups as circles intensifying the growth of the phenomenon of marginalization		
مداخله‌ای Interventional	حاشیه‌ای بودن بینش اجتماعی در سازوکارهای سیاستگذاری حوزه شهری، فقدان یا ضعف در برنامه‌ریزی شهری به دلیل عدم توجه مکفی به مشارکت اجتماع‌محور یا محله‌محور در برنامه‌ریزی‌ها، غلبه اعتقاد به رشد شهرنشینی فیزیکی در برنامه‌ریزی‌ها و عدم توجه کافی به ظرفیت ارائه خدمات شهری، برنامه‌ریزی از بالابه‌پایین بدون در نظر گرفتن ظرفیت‌های بافت بومی و محلی، فقدان نظام شناخت ظرفیت‌ها و چالش‌های محلی برای برنامه‌ریزی شهری. The marginality of social insight in urban policy-making mechanisms, the lack or weakness of urban planning due to insufficient attention to community-based or neighborhood-based participation in planning, the dominance of the belief in the growth of physical urbanization in planning and the lack of sufficient attention to the capacity to provide urban services, top-down planning without considering the capacities of the local context, and the lack of a system for recognizing local capacities and challenges for urban planning.	نارسایی در سیاست‌گذاری‌های پایدار شهری Inadequacy in sustainable urban policies	خلاء های سیاست‌گذاری – اجرا در حوزه مدیریت شهری Policy-implementation gaps in the field of urban management	
	ناکافی بودن حمایت‌های مالی دولتی از اقشار آسیب‌پذیر و کم‌توان، حمایت‌های مقطعی و نمایشی از اقشار ضعیف توسط برخی مسئولان، ضعف اقدامات و ارائه خدمات شهری به شهروندان، فرسایش سرمایه اجتماعی به دلیل جانشینی روابط به‌جای ضوابط در بین برخی مسئولان، غلبه قوانین دیوان‌سالاری بر تاب‌آوری شهروندان در روندهای اجرایی اداری. Inadequate government financial support for vulnerable and underprivileged groups, sporadic and showy support for the weak by some officials, weak measures and provision of municipal services to citizens, erosion of social capital due to the substitution of relationships for rules among some officials, and the dominance of bureaucratic laws over citizens' resilience in administrative procedures.	ضعف سازوکارهای اجرایی قانونی در شهر Weakness of legal enforcement mechanisms in the city		

https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

بعد Dimension	مفاهیم Concepts	مقولات فرعی Subcategories	مقولات اصلی Main categories	مقوله هسته Core category
راهبرد Strategy	فرار از مشکلات و گوشه‌گیری، انزوا و دوری از اجتماع، انفعال کامل نسبت به تأمین معیشت خانواده، انتقال تحمیلی مسئولیت تأمین معیشت خانواده به همسر و فرزندان به دلیل انفعال کامل سرپرست خانواده، فروش وسایل خانگی جهت تأمین معیشت، مصرف مواد مخدر جهت تخدیر شرایط روحی و روانی، استفاده از اعضای خانواده برای خرده‌فروشان مواد مخدر. Escaping problems and seclusion, isolation and distancing from society, complete passivity towards providing for the family's livelihood, forced transfer of responsibility for providing for the family's livelihood to the spouse and children due to the complete passivity of the head of the family, selling household items to provide for the family's livelihood, using drugs to numb mental and emotional conditions, using family members as drug dealers.	راهبرد سبک زندگی زیست خودتخریبی – انفعالی Self-destructive-passive lifestyle strategy	راهبردهای تضمین کفایت زیست معیشتی Strategies for ensuring livelihood adequacy	
	استقراض پول از اقوام و مهاجرت به استان‌های دیگر برای اشتغال، فروش طلاهای همسر برای تأمین هزینه‌های مهاجرت به استان مقصد، تشویق و حمایت‌های مالی خانواده همسر برای مهاجرت به استان‌های دیگر با هدف اشتغال. استقراض وام از بانک. Borrowing money from relatives and migrating to other provinces for employment, selling the wife's gold to cover the costs of migrating to the destination province, encouraging and providing financial support from the wife's family to migrate to other provinces for employment purposes. Borrowing a loan from a bank.	راهبرد سبک زندگی زیست کوچنده معیشت ساز Nomadic lifestyle strategy for livelihood		
	پذیرش عدم توانایی حل معضل معیشت بدون کمک دیگران، تکیه به دیگران، دست یاری به سمت دیگران دراز کردن، صحبت درباره مشکلات و چالش‌های معیشتی خود با دیگران با هدف یاری‌گرفتن از آنان، گزینش افراد بر اساس تناسب بین نوع چالش تجربه شده و تولنایی آن افراد در حل این چالش، صحبت درباره چالش‌های اقتصادی با افراد صاحب‌منصب در نهادهای متولی، صحبت با افراد مشغول در بخش انتظامی با هدف حل چالش‌های انتظامی و امنیتی خود. Accepting the inability to solve the problem of livelihood without the help of others, relying on others, extending a helping hand to others, talking about one's livelihood problems and challenges with others with the aim of getting help from them, selecting people based on the proportion between the type of challenge experienced and that person's ability to solve this challenge, talking about economic challenges with people in positions of authority in responsible institutions, talking with people working in the law enforcement sector with the aim of solving one's law enforcement and security challenges.	راهبرد سبک زندگی زیست وابسته یا تکیه به دیگران Dependent lifestyle strategy		

https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

بعد Dimension	مفاهیم Concepts	مقولات فرعی Subcategories	مقولات اصلی Main categories	مقوله هسته Core category
	ناتوانی از تأمین هزینه‌های مسکن شهری و سکونت در حاشیه‌های شهر، انتخاب اسکان در مناطق حاشیه‌ای شهری به دلیل کاهش هزینه‌های آن نسبت به اسکان شهری، اسکان حاشیه‌ای به‌مثابه مرحله گذار از زیست روستایی به زیست شهری، ترجیح اسکان در مناطق حاشیه شهری بر زیست روستایی و زیست شهری پر هزینه، گزینش اسکان در حاشیه‌های شهر به دلیل نزدیکی به کارگاه‌های صنعتی شهری نسبت به مناطق روستایی، اسکان در بافت‌های فرسوده و حاشیه‌ی شهری به‌مثابه اخلال در ادغام زیست روستایی به زیست شهری. Inability to afford urban housing and living on the outskirts of the city, choosing to live in urban fringe areas due to their lower costs compared to urban living, marginal living as a transition stage from rural to urban living, preferring to live in urban fringe areas over rural and expensive urban living, choosing to live on the outskirts of the city due to its proximity to urban industrial workshops compared to rural areas, living in dilapidated and urban fringe areas as a disruption to the integration of rural and urban life.	راهبرد سبک زندگی زیست حاشیه‌ای یا پیرامونی Marginal or peripheral lifestyle strategy		
پیامد Consequence	دستگیری و تجربه زندان، طلاق، عدم تمایل دیگران به وصلت با خانواده زندانی، احساس شرم اعضای خانواده، رهاشدن خانواده، ترک تحصیل فرزندان، ازهم‌گسیختگی خانواده. آوارگی خانواده Arrest and prison experience, divorce, unwillingness of others to join the prisoner's family, feeling of shame among family members, abandonment of the family, children dropping out of school, family disintegration. Family displacement	زندان به‌مثابه میراث داغ ننگ خانواده زندانی Prison as a stigmatizing legacy for the prisoner's family	پیامدهای چندوجهی و بازتولید مسئله اجتماعی Multifaceted consequences and reproduction of the social problem	
	چالش تأمین مسکن و تجربه آوارگی در استان‌های مقصد، دوری از اقوام، نبود تضمین امنیت شغلی در استان مقصد، تجربه تلخ عدم تولنایی استمرار در سکونت و مشاغل برون‌استانی و ازبین‌رفتن سرمایه The challenge of providing housing and the experience of displacement in the destination provinces, distance from relatives, the lack of guarantee of job security in the destination province, the bitter experience of not being able to continue living and working outside the province and the loss of capital.	مهاجرت ناکام و بن‌بست معیشت Failed migration and livelihood impasse		
	تکدی‌گری، تن‌فروشی، سوءاستفاده از کودکان. Begging, prostitution, child abuse.	طردشدگان محروم The deprived outcasts		

https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

بعد Dimension	مفاهیم Concepts	مقولات فرعی Subcategories	مقولات اصلی Main categories	مقوله هسته Core category
	معاشـــرت افتراقی با ســـاکنین مجرم و ســـابقه‌دار در بافت‌های فرســوده، آشـنایی و دوسـتی فرزندان با انواع جرائم موجود در این بافت‌ها، تحت‌تأثیر قرارگرفتن نظام فرهنگی خانواده از بافت ملتهب محیط و به‌کارگیری روش‌های زندگی انان. Differential socialization with criminal and previous residents in run-down neighborhoods, children's familiarity and friendship with the types of crimes found in these neighborhoods, the family's cultural system being influenced by the inflamed neighborhood's fabric, and the adoption of their lifestyles.	معـاشـــرت افتراقی و بازتولید ارتکاب جرم Differential socialization and the reproduction of crime.		

شرایط علّی: تراکم چالش‌های اقتصادی و اخلال در زیست روزمره

باتوجه‌به اینکه مشـــارکت‌کنندگان نخبگان ســـازمان زندان‌ها هسـتند و از نزدیک شـاهد مسـائل مختلف اجتماعی بودند، از تجربیات فراوانی ســـخن گفتند. مشـــارکت‌کنندگان در فرایند شـــکل‌گیری مســـائل اجتماعی بر اهمیت نقش عوامل مادی و چالش‌های اقتصـادی تأکید داشـتند. به باور مشـارکت‌کنندگان دست‌کم دو عامل اقتصادی به‌صورت هم‌زمان در بروز مسئلهٔ اجتماعی نقش اصـلی دارد: «فقدان امنیت اقتصـادی پایدار» و «فقـدان ســـرپنـاه پـایـدار» دو مقولـهٔ فرعی موردتـأکیـد مشـــارکت‌کنندگان بوده که مقولهٔ اصـــلی اول را پدید آورده اســـت؛ در همین راســتا و در ارتباط با مقولهٔ فرعی اول، یعنی «فقدان امنیت اقتصـــادی پایدار»، یکی از مشـــارکت‌کنندگان (شمارهٔ ۲) دربارهٔ بیکاری و فقدان تخصص می‌گوید:

«امروز مهم‌ترین مسـئلهٔ کشـور بیکاریه. ببینید من بتونم بگم بیکاری جرم نیست، مسئله است؛ اما استمرار این شرایط و این مسـئلهٔ بیکاری نهایتاً تبدیل به جرم خواهد شـد. وقتی شـما بیکار هسـتید، اگر تخصـص نداشـته باشـید، چطور هزینه‌های خودتون را تأمین می‌کنید. اصـــلاً بحث مجرد و متأهل نیست. بدترین حالت این وضعیت برای متأهل است؛ اما حتی یک نفر و مجرد هم اگر ناتوان از تأمین هزینه‌ها باشه، به‌مرور به سمت‌وسوی جرم خواهد رفت.»

مشـــارکت‌کنندهٔ دیگری (شـــمارهٔ ٦) در همین راســـتا در ارتبـاط بـا مقولـهٔ فرعی اول، از حـذف تفریح و ســـرگرمی خانواده‌ها به دلیل ناتوانی از تأمین هزینه‌های زندگی می‌گوید:

«انسـانها سـلسـله‌مراتبی از نیازها دارن. نیاز اول مثلاً خوراک و پوشـــاکه. تا نیاز اول تأمین نشـــه، نیاز دوم دیده نمیشـــه. وقتی یک خانواده نمی‌تونه هزینه‌های خوراک و پوشـاک و چیزهای ضـروری و ابتدایی خودش را تأمین کنه، به نظر شـما به فکر سفر و تفریح و گذار و حتی خرید لباس و رفتن به پارک و سـینما می‌افته؟ اسـاسـاً مسـئله‌اش میشـه سینما و پارک و سفر یا تأمین غذا و لباس. این شرایط باعث میشه خانواده‌ها اصلاً چیزی به‌عنوان سفر و تفریح را به‌عنوان نیاز به رسمیت نشناسند و حذف کنن؛ چون مسئل اونا الآن غذا و لباس هست توی این تورم و گرونی.»

در همین راستا در ارتباط با مقولهٔ فرعی اول یکی دیگر از مشـارکت‌کنندگان (شـمارهٔ ۳) از افزایش سـن افراد و نداشـتن سابقهٔ بیمه و عدم‌دسترسی به خدمات درمان می‌گوید:

«آدم‌هایی دیدم، مثلاً ســـن‌هایی که نزدیک به ســـن بازنشسـتگی هسـتند، می‌بینید اصـلاً سابقهٔ بیمه نداره یا خیلی کم داره. خب، این که بیکاره، ســـابقهٔ بیمه نداره، از خدمات بازنشســتگی محروم شـده، علاوه‌براین، از خدمات درمان هم محرومـه؛ چون جـایی اشـــتغـال نـداره. این یعنی انبوهی از مشکلات اقتصادی اونارو احاطه کرده.»

نکته‌ای که در سـخنان مشـارکت‌کنندگان مهم‌تر و حیاتی‌تر بود، تراکم و هم‌زمانی مســـائل اقتصـــادی اســـت؛ برای مثال افزایش سن افراد و کهولت سن، بروز بیماری و فقدان دفترچهٔ

https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

بیمه برای انجام خدمات درمانی و همچنین عدم‌بازنشستگی به دلیل عدم‌اشتغال پایدار، باعث انباشت یا تراکم فشارهای اقتصادی به افراد و به‌تبع آن خانواده‌های آنان می‌شود که این وضعیت می‌تواند نقطهٔ عطف گذار از مرحلهٔ مسئلهٔ اجتماعی به ارتکاب جرم باشد؛ علاوه‌براین مشارکت‌کنندگان از ناپایداری وضعیت اسکان نیز به‌عنوان یکی از محورهای مهم تراکم فشارهای اقتصادی سخن گفتند. در همین باره و در ارتباط با مقولهٔ فرعی دوم، یعنی «فقدان سرپناه پایدار» یکی از مشارکت‌کنندگان (شمارهٔ ٤) می‌گوید:

«مشکل دیگه‌ای که به نظر من خیلی مهمه، وضعیت اسکان هست. اکثر کسانی که می‌بینید، مشکل دارند یا مشکل ایجاد کردند، اکثراً خونه ندارن. بعضی از اینا با خانوادهٔ همسرشون زندگی می‌کنند؛ چون خونهٔ مستقل ندارن. یه عده دیگه توی مدارس سرایدار میشن، ازطریق معرف یا کسی یا مدیر بشون جا میدن. ببینید همهٔ اینا که این وضعیت دارند، خانه‌به‌دوش هستند.»

دیگر مشارکت‌کننده (شمارهٔ ۱) نیز در همین راستا و در ارتباط با مقولهٔ فرعی دوم و شکل‌های دیگر اسکان سخن گفت. درهمین‌باره او می‌گوید:

«شکل دیگهٔ سکونت در آپارتمان‌های نیمه‌کاره است. این یکی از مواردی هست که خیلی فراوانی داره؛ مثلاً یک زن‌وشوهری در یک آپارتمان درحال‌ساخت سکونت دارند و تا زمانی که طبقات بالا ساخته شود، این زن و شوهر در طبقهٔ پایین هم سکونت دارند، هم پول نگهبانی می‌گیرند.»

یکی از مشارکت‌کنندگان (شمارهٔ ۷) در ارتباط با مقولهٔ فرعی دوم و وضعیت خانه‌به‌دوشی، شکل خاصی از اسکان ناپایدار را به تصویر کشید؛ در همین راستا او می‌گوید:

«شاید بدترین حالت ممکن حالتی است که یک فرد متأهل باشد و مجبور بشه در پارک‌ها به‌عنوان نگهبان باشه. این مورد اگرچه شاید زیاد نباشه، اما بدترین حالت ممکن است.»

آنچه که می‌توان از سخنان و تجربیات مشارکت‌کنندگان در مقولهٔ اصلی اول استنباط کرد، این است که اساساً به تعبیر مشارکت‌کنندگان، افراد در یک هم‌زمانی تراکم چالش‌های اقتصادی قرار دارند. هم‌زمانی این دو مقولهٔ فرعی «فقدان امنیت پایدار» و «فقدان سرپناه پایدار» در حوزهٔ اقتصادی باعث شکل‌گیری مقولهٔ اصلی تراکم چالش‌های اقتصادی و اخلال در زیست روزمرهٔ کنشگران شده است. چالش‌های معیشتی بیان‌شده، زیست کنشگران در شهر اهواز را با محدودیت ها و بعضاً محرومیت‌هایی روبه‌رو ساخته و توانایی کنشگران را برای انطباق معیشت با ساختارهای اقتصادی شهری اهواز دشوار کرده است که این وضعیت پیامد و بازتابی از فشارهای ساختاری است که کنشگران در شهر اهواز با آن مواجه هستند.

شرایط زمینه‌ای: رشد ناموزون پدیدهٔ شهری و بازتولید حاشیه‌نشینی

مقولهٔ اصلی دوم به نحوهٔ برساخت و خلق حاشیه‌نشینی در شهر اهواز از سه مجرای خانواده، مهاجرت از روستا به شهر و رهاشدگی اقشار کم‌توان یا ناتوان در شهر می‌پردازد. این مقولهٔ اصلی از سه خرده‌مقولهٔ «هزینه‌های تحمیلی نهاد خانواده به شهر»، «مهاجرت‌های بی‌رویه از روستا به شهر و زایش پدیدهٔ حاشیه‌نشینی» و «اقشار کم‌توان به‌مثابهٔ حلقه‌های تشدیدکنندهٔ رویش حاشیه‌نشینی» تشکیل شده است؛ در همین راستا و در ارتباط با مقولهٔ فرعی اول، یکی از مشارکت‌کنندگان (شمارهٔ ٤) می‌گوید:

«ازدواج زودهنگام بدون پشتوانهٔ مالی، بدتر از آن فرزندآوری بدون آینده‌نگری در سنین کم اینا زیاده. همهٔ یه جا زندگی می‌کنن، توی یه خونه. به‌مرور که بچه بیارن و از طرفی شغل ندارن کجا میرن. اینها خودشو در آینده نشون میده. هرجایی از شهر مجبور میشن زندگی کنن.»

مشارکت‌کنندهٔ دیگری (شمارهٔ ۲) در همین راستا و در ارتباط با مقولهٔ فرعی اول می‌گوید:

«این افرادی که در سنین پایین ازدواج می‌کنند، اکثراً ترک تحصیل کردند و به دنبال شغل هستند و چون مدارک تحصیلی یا حتی کارت پایان‌خدمت ندارند، در شهر رها شدند. این هزینه‌هایی هست که خانواده داره به شهر تحمیل می‌کنه.»

دیگر مشارکت‌کننده (شمارهٔ ۱) در همین باره در ارتباط با مقولهٔ فرعی اول می‌گوید:

«شما یه خانواده در نظر بگیرید که هفت یا هشت نفر هستند. اگر چند نفر از اینها ازدواج کنند، در این صورت ما

https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

> با چند خانواده در یک خانه روبه‌رو هستیم که نه شغل و درآمد دارند، نه مسکن مستقل نه هیچی. تا چند سال در یک خانه زندگی می‌کنند. به‌مرور به دلیل جمعیت زیاد دچار اختلافات شدند و آنجا را ترک کردند.»

علاوه‌براین، برخی از مشارکت‌کنندگان از عامل دیگری با عنوان زایش پدیدهٔ حاشیه‌نشینی ناشی از مهاجرت روستا به شهر سخن به میان آوردند؛ در همین راستا و در ارتباط با مقولهٔ فرعی دوم یکی از مشارکت‌کنندگان (شمارهٔ ۹) می‌گوید:

> «خیلی افراد دیدم که از روستا مهاجرت کردند و آمدند به شهر برای اشتغال. مخصوصاً در شرایط اقلیمی نامناسب. اینها اکثراً معتقدند که کار در شهر دستمزد بالاتری دارد و تفاوت زیادی بین دستمزد شهر و روستا وجود دارد؛ اما مشکل این افراد این است که برای اینکه کار موقتی و دستمزد شهری را از دست ندهند، به هر قیمتی در شهر سکونت می‌کنند و عموماً مناطق حاشیه‌ای را گسترش می‌دهند؛ مثلاً توی ورودی شهرها، حومهٔ شهرها زندگی می‌کنند. حتی اگر امکانات شهری کاملاً برقرار نباشد؛ چون از روستا که امکاناتش ضعیف‌تره، بهتر هست.»

اما یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان (شمارهٔ ۷) علاوه‌بر دو عامل اصلی که پیش‌تر ذکر شد، از عامل سومی نیز در رویش پدیدهٔ حاشیه‌نشینی سخن گفت که به اعتقاد او نیاز به توجه جدی‌تر دارد؛ در همین راستا و در ارتباط با مقولهٔ فرعی سوم، یعنی «اقشار کم‌توان به‌مثابهٔ حلقه‌های تشدیدکنندهٔ رویش حاشیه‌نشینی» می‌گوید:

> «ما توی شهر باید یک سازوکار مشخص داشته باشیم. در خود شهر هم باید برای معلولین جسمی متکدی، بیماران خاص بدون پشتوانهٔ مالی، سالمندان رهاشده و تیپ‌های این شکلی برنامه داشته باشیم.»

مشارکت‌کنندگان با ذکر این سه عامل به نحوهٔ برساخت و زایش پدیدهٔ حاشیه‌نشینی در شهر پرداختند. به اعتقاد آنان، این سه مقولهٔ فرعی ذکرشده، رشد ناموزون پدیدهٔ شهری و بازتولید حاشیه‌نشینی را پدید آورده است. تجارب زیستهٔ کنشگران در بافت شهری اهواز گویای این واقعیت است که فقر فرهنگی در الگوهای رفتاری ناهنجار یا بعضاً آسیب‌زا نظیر فرزندآوری بدون پشتوانهٔ مالی به تسهیل فرایند بی‌ثباتی و گسترش حاشیه‌نشینی منجر شده است؛ علاوه‌براین، با شکل‌گیری حاشیه‌نشینی در شهر اهواز، کنشگران با نوعی فرایند یادگیری رفتارهای ناهنجار و آسیب‌زا مواجه می‌شوند که مصداق هم‌نشینی افتراقی است.

شرایط مداخله‌ای: خلأهای سیاست‌گذاری ـ اجرا در حوزهٔ مدیریت شهری

به‌طورکلی این مقولهٔ اصلی نشان‌دهندهٔ شیوهٔ سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و همچنین اقدامات اجرایی نهادهای متولی در راستای کاهش مسائل اجتماعی در شهر است. این مقولهٔ اصلی از دو مقولهٔ فرعی «نارسایی در سیاست‌گذاری‌های پایدار شهری» و «ضعف سازوکارهای اجرایی قانونی در شهر» پدید آمده است؛ در همین راستا و در ارتباط با مقولهٔ فرعی اول، یعنی «نارسایی در سیاست‌گذاری‌های پایدار شهری» یکی از مشارکت‌کنندگان (شمارهٔ ٤) می‌گوید:

> «اکثر مدیران آشنایی با چیزی تحت عنوان بینش اجتماعی ندارند. طرح میدن؛ برنامه میدن؛ اجرا می‌کنن؛ کارشناس میارن؛ همه کار می‌کنند، اما در هیچ‌کدام از این امور چیزی به نام بینش اجتماعی شما نمی‌بینید. انگار شهر را اشیاء می‌سازند، نه آدم‌ها. برنامه‌ریزی‌هایی که میشه، تقریباً اکثراً از بالا شروع میشه و مدیران اجرا می‌کنند.»

مشارکت‌کنندهٔ دیگری (شمارهٔ ۸) دربارهٔ مقولهٔ فرعی اول و در ارتباط با عدم‌توجه به ظرفیت‌های بافت بومی و محلی برای برنامه‌ریزی می‌گوید:

> «هر مدیری در شهر باید اول بافت اون شهر را بشناسه: ظرفیت‌هایی که اون بافت داره برای توسعه؛ چالش‌هایی که اون بافت برای توسعه ایجاد می‌کنه. باید این را شناخت تا بتوان از ظرفیت‌ها برای شهر استفاده کرد. در این شهر اقوام زیادی زندگی می‌کنن، میشه برنامه‌ریزی‌ها را با مشارکت مردم پیش برد. من میگم از ظرفیت‌هایی که به توسعه کمک می‌کنه استفاده کنیم. ولی نکردیم. چرا؟ چون اصلاً شناخت از بافت نداریم. فقط وسعت شهرنشینی رو زیاد می‌کنند.»

اما علاوه‌بر حوزهٔ سیاست‌گذاری و چالش‌های موجود در آن که مشارکت‌کنندگان به آن اشاره داشتند، در حوزهٔ اجرایی نیز چالش‌ها جدی‌تر است.

https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

در همین باره در ارتباط با مقولهٔ فرعی دوم یکی از مشارکت‌کنندگان (شمارهٔ ۱۰) می‌گوید:

«ما نهادهایی داریم که قرار بود حامی تهی‌دستان شهری باشند؛ حمایت مالی داشته باشند. این حمایت‌ها برای اقشار آسیب‌پذیر و تحت حمایت، ناکافیه.»

یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان (شمارهٔ ۱۲) در همین باره از مقولهٔ فرعی دوم و از حمایت‌های مقطعی و نمایشی سخن گفت:

«مثلاً می‌بینم که مسئول آمده برای اقشار آسیب‌پذیر. اول‌ازهمه چند روز قبل بنر می‌زنند و بعد که میاد عکس می‌گیرند؛ در همین حد. یا در همان روز که میاد کمک‌هایی میشه به افراد نیازمند به مناسبت حضور مسئول در آنجا؛ اما بعد از رفتن مسئولین کمک‌ها قطع میشه.»

مشارکت‌کنندهٔ دیگری (شمارهٔ ۱۱) نیز در همین راستا در ارتباط با مقولهٔ فرعی دوم دربارهٔ فرسایش سرمایهٔ اجتماعی به دلیل جانشینی روابط به‌جای ضوابط توسط برخی افراد، می‌گوید:

«نظام اداری به نوعی افراد را در یک حالت از خودبیگانگی قرار داده. اکثر افراد نیازمند گاهی تاب‌آوری اونا کاهش پیدا می‌کنه و به‌اصطلاح خودمان کم میارن؛ یعنی تاب آوریشون قربانی دیوان‌سالاری میشه. مورد دیگه که دیدم این هست که در نظام اداری این نهادها بارها دیده شده که میگن چون فلانی معرف داشت، کارش انجام شد. انگار اگر آشنا نداشته باشید، در آن نهاد کارتان انجام نمیشه.»

نکاتی که از سخنان و مصاحبه‌های مشارکت‌کنندگان در ارتباط با این مقوله می‌توان بیان کرد، این است که اساساً در حوزهٔ مدیریت شهری دست‌کم دو چالش اساسی وجود دارد: یک چالش در حوزهٔ سیاست‌گذاری و از بالابه‌پایین و بی‌توجه به بافت بومی و استفاده از ظرفیت‌های محلی برای کاهش مسائل شهری، تأکید بر افزایش شهرنشینی فیزیکی بدون توجه مکفی به ظرفیت شهر و دیگری ضعف در سازوکارها و اقدامات اجرایی نظام اداری سازمان‌های متولی یا حامی افراد نیازمند است. برایند این حوزهٔ سیاست‌گذاری و اجرایی را می‌توان با عنوان خلأهای سیاست‌گذاری ـ اجرا در حوزهٔ مدیریت شهری نام‌گذاری کرد. ناکارآمدی در سیاست‌گذاری و اجرا در شهر اهواز، ضعف بافت قانونی را نمایان می‌کند و شهر اهواز را به‌مثابهٔ یک سیستم در نظریهٔ پارسونز، دست‌کم در دو خرده‌سیستم با چالش مواجه ساخته است: ابتدا در بخش سیاست‌گذاری یا خرده‌سیستم تعیین اهداف در بافت قانونی و دوم در بخش اجرا یا خرده‌سیستم انطباق، توانایی مدیریت منابع و اجرای برنامه‌های شهری است که نوعی گسست کارکردی در حوزهٔ مدیریت شهری اهواز را نشان می‌دهد.

استراتژی‌ها: راهبردهای تضمین کفایت زیست معیشتی

این مقولهٔ اصلی از چهار مقولهٔ فرعی «راهبرد سبک زندگی زیست کوچند معیشت ساز»، «راهبرد سبک زندگی زیست معیشتی وابسته»، «راهبرد سبک زندگی زیست خودتخریبی ـ انفعالی»، «راهبرد تحمیلی سبک زندگی زیست پیرامونی یا حاشیه‌ای» تشکیل شده است. به اعتقاد مشارکت‌کنندگان، باتوجه‌به شرایط حاکم بر کنشگران و همچنین نحوهٔ تفسیر این شرایط توسط آنها، شیوه‌های مختلفی از راهبردها را گزینش می‌کنند.

در همین زمینه یکی از مشارکت‌کنندگان (شمارهٔ ۳) دربارهٔ سبک زندگی زیست کوچندهٔ معیشت‌ساز می‌گوید:

«برخی از افراد برای اینکه از این شرایط رهایی پیدا کنند، دست به کوچ می‌زنند؛ مثلاً به استان‌های دیگر برای تأمین معیشت خودشان می‌روند. اینها چون سرمایه و پولی معمولاً در دست ندارند، قرض می‌گیرند از اقوام و مهاجرت می‌کنند به استان‌های دیگر برای اشتغال یا وام می‌گیرند. اگر همسرشون طلا داره، با رضایت همسر و با هدف اشتغال و بهترشدن زندگیشون، اونارو می‌فروشن تا خرج این سفر را بدن. موردهایی هم هستن که خود خانوادهٔ همسر حمایت مالی می‌کنند تا برای اشتغال و بهترشدن وضعیت زندگیشون مهاجرت کنند. از قرعه‌کشی خانوادگی که معمولاً رایجه هم استفاده میشه.»

در همین راستا یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان (شمارهٔ ۵) از راهبرد سبک زندگی زیست کوچنده می‌گوید:

«در همین اهواز آدم‌های زیادی هستن که به امید ساختن زندگی بهتر، این سبک زندگی را انتخاب کردند؛ یعنی رفتن از اهواز به یزد که معمولاً زیاد میرن. یا حتی در منطقهٔ پرند تهران میرن. اونجا در کارخانجات شروع به کار می‌کنند. بعضی دوام میارن و ماندگار میشن. بعضی‌ها هم تحمل

https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

دوری ندارن و بعد از مدتی برمی‌گردند.»

کنشگران با اتخاذ راهبرد زیست کوچندهٔ معیشت‌ساز، شرایط حاکم بر زیست خود را تا حدودی حذف می‌کنند و خود را در معرض تجربه و شانس جدیدی قرار می‌دهند؛ اما علاوه‌براین، مشارکت‌کنندگان معتقدند برخی دیگر از افراد در مواجه با این شرایط، خط‌مشی متفاوت‌تر و خطرناک‌تری را در پیش می‌گیرند که بسیار تأمل‌برانگیز است. این خط‌مشی را می‌توان با عنوان سبک زندگی زیست خودتخریبی ـ انفعالی نام‌گذاری کرد. یکی از مشارکت‌کنندگان (شمارهٔ ۸) دراین‌زمینه می‌گوید:

«عموماً افرادی که این استراتژی را در پیش می‌گیرند، تقریباً ناامیدلنه و غرق در چالش‌های مختلف زیست خود هستند؛ مثلاً هم ازحیث اقتصادی، هم ازحیث خانوادگی و فرهنگی به نوعی با چالش‌های هم‌زمانی مختلف روبه‌رو هستند. اینها معمولاً از مشکلات فرار می‌کنند و گوشه‌گیر هستن و تمایلی به مشارکت یا حتی صحبت در جمع ندارن. فشارهای زیادی تحمل کردند و تاب‌آوریشون به‌قدری آمده پایین که دیگه برای گذراندن زندگی خودشون خط قرمزی ندارن.»

نکته‌ای که در صحبت‌های این مشارکت‌کننده قابل‌استنباط است، این است که تجمیع چالش‌های اقتصادی و فرهنگی و انباشت فشارها بر افراد می‌تواند تاب‌آوری آنان را هدف گیرد و به‌تبع آن برای تأمین زندگی خود از خطوط قرمز عبور کنند. این وضعیت می‌تواند نقطهٔ عطف تبدیل مسئلهٔ اجتماعی به جرم باشد. در همین ارتباط مشارکت‌کننده‌ای (شمارهٔ ۱۰) از کنش‌های سبک زندگی خودتخریبی این افراد می‌گوید:

«اینها تنها هستند و در جمع‌ها نمی‌روند. این تنهایی معمولاً دلیل داره؛ هم انگیزه و حال‌وهوای جمع رو ندارن، به دلیل فشارهای زیادی که تحمل‌کردن و هم به‌خاطر مصرف مواد. معمولاً با دوستای خودشون می‌نشینند؛ یعنی نوعی همدلی و احساس مشترک و توافق بر سر این شیوه و سبک زندگی بین خودشون و دوستاشون وجود داره. مصرف مواد مخدر از ویژگی‌های بارز این سبک زندگی هست. هیچ تعهدی به خرج زندگی ندارن و تقریباً اگر پولی باشد یا درآمدی، صرفاً برای تأمین مواد خرج می‌کنند.»

مشارکت‌کنندهٔ دیگری (شمارهٔ ۱۲) نیز در همین زمینهٔ راهبرد خودتخریبی ـ انفعالی می‌گوید:

«درآمد اینا با مسائل اجتماعی شکل می‌گیره؛ مثلاً بچه‌های خودشون رو برای کمک می‌فرستن پیش افرادی که مواد خرید فروش می‌کنند. بابت این کمک هم مواد می‌گیرند. یا بعضاً غیر از مواد پول هم دریافت می‌کنند تا خرجی برای خونه داشته باشند به‌صورت موقت؛ اما دریافت پول بیشتر مستلزم غرق‌شدن بیشتر در فروش مواد برای این خرده‌گروه‌های مواد مخدر هست. اگر هم به این شکل نتوانند مواد را تأمین کنند، وسایل خانگی خودشون را حراج می‌کنند؛ مثلاً یخچال که زمان ازدواج داشتند را می فروشن یا وسایل برقی دیگه.»

راهبرد دیگری که توجه مشارکت‌کنندگان را به خود جلب کرد و از آن سخن گفتند، می‌توان با عنوان «راهبرد سبک زندگی زیست وابسته یا تکیه به دیگران» نامید. در ارتباط با این راهبرد یکی از مشارکت‌کنندگان می‌گوید:

«افرادی که پا به این مسیر گذاشتند، خود را عاجز و ناتوان از حل مشکلات می‌دانند و نوعی درماندگی را تجربه کردند. به همین خاطر تصور می‌کنند راه‌حل این چالش‌ها کمک‌گرفتن از دیگران و تکیه به آنها می‌باشد. غالباً این افراد دربارهٔ مشکلات خود با دیگران صحبت می‌کنند و از مسائل و چالش‌های خود برای دیگران می‌گویند. این افراد تصوری دارند مبنی بر اینکه اگر دیگران از شدت چالش‌ها و نظام مسائل آنها اطلاع و آگاهی پیدا کنند، راه‌حلی برای آنان پیدا خواهند کرد.»

در همین زمینه مشارکت‌کنندهٔ دیگری (شمارهٔ ۹) دربارهٔ سبک زندگی وابسته می‌گوید:

«وقتی مشکلات و مسائل برای اینها به وجود میاد، این مسائل و مشکلات را به افراد و اشخاصی می‌گویند که دارای اعتبار، حیثیت و قدرت اقتصادی یا قدرت حل‌وفصل مسائل را داشته باشند. وقتی صحبت از گرفتاری‌ها و چالش‌های معیشتی خود می‌کنند، عموماً به دنبال نوعی مسیر ساده و آسان برای عبور از این شرایط توسط دیگران هستند.»

اما آخرین راهبردی که مشارکت‌کنندگان از آن به‌عنوان راه برون‌رفت از مشکلات و نظام مسائل یاد کردند، راهبرد تحمیلی سبک زندگی زیست پیرامونی یا حاشیه‌ای است. این استراتژی متوجه افرادی است که از روستا به شهر با هدف درآمدزایی و اشتغال مهاجرت کردند و از طرفی توانایی تأمین

https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

مسکن شهری را ندارند. به عبارتی به دنبال کسب درآمد در شهر بوده و نیز از تأمین مسکن شهری عاجز هستند. در همین باره یکی از مشارکت‌کنندگان (شمارهٔ ۵) می‌گوید:

«وقتی افراد با این اهداف به شهر میان توانایی ادغام آنها در شهر وجود ندارد. زمانی که از تأمین مسکن ناتوان باشند، به مناطق حاشیه‌ای یا پیرامونی گرایش پیدا می‌کنند. بعضاً این شیوهٔ زیست زندگی را به‌گونه‌ای توجیه می‌کنند؛ برای مثال زندگی در حاشیهٔ شهرها هزینهٔ کمتر داره یا به شهر نزدیکه، بهتر از روستا است؛ یا اول روستا بودیم، الآن حاشیه می‌آییم، بعد می‌ریم شهر.»

استراتژی‌های بیان‌شده توسط کنشگران، صرفاً کنش‌های فردی نیست، بلکه نوعی بازتاب خصلت‌ها و نگرش‌های فرهنگی است که در قالب سبک‌های زندگی در شهر اهواز نمود پیدا کرده است. استراتژی‌های به‌کارگرفته‌شده توسط کنشگران علاوه‌بر نتایج آشکار آن، یعنی تقلا برای تأمین معیشت، دارای نتایج پنهان و بازتولید سبک‌های زندگی و انتقال آن به نسل‌ها است که شکلی از فقر فرهنگی را علاوه‌بر فقر اقتصادی بازتولید می‌کند.

پیامدها: پیامدهای چندوجهی و بازتولید مسئلهٔ اجتماعی

باتوجه‌به سخنان مشارکت‌کنندگان و استخراج چهار استراتژی، چهار نوع پیامد قابل‌ذکر است. این مقولهٔ اصلی از چهار مقولهٔ فرعی «زندان به‌مثابهٔ میراث داغ ننگ خانوادهٔ زندانی»، «طردشدگان محروم»، «معاشرت افتراقی و بازتولید ارتکاب جرم» و «مهاجرت ناکام و بن‌بست معیشت» تشکیل شده است. یکی از مشارکت‌کنندگان (شمارهٔ ۲) دربارهٔ ارتباط راهبرد سبک زندگی وابسته با مقولهٔ فرعی طردشدگان محروم می‌گوید:

«باتوجه‌به اینکه در این راهبرد دست نیاز به سمت دیگران درازکردن جزء ذاتی این کنش محسوب می‌شود، معمولاً با بازتولید پدیده‌هایی مانند تکدی‌گری روبه‌رو هستیم. افراد در این شرایط احساسات و عواطف خود را خرج دیگران می‌کنند و ترحم می‌خرند؛ اما این پیامد به اینجا ختم نمی‌شود و گاهاً پیش می‌آید که از تکدی‌گری به سمت بازتولید پدیدهٔ دیگری حرکت کند؛ پدیده‌ای تحت عنوان تن‌فروشی یا روسپی‌گری.»

صحبت‌های این مشارکت‌کننده دربارهٔ پیامدهای راهبرد سبک زندگی زیست وابسته یا تکیه بر دیگران بر این نکته تأکید دارد که اساساً پیامدهای کنش افراد شکل زنجیری و سلسله‌وار دارد. به عبارتی پیامدهای یک کنش در نقطهٔ خاصی مانند تکدی‌گری متوقف نمی‌شود و خود پدیدهٔ تکدی‌گری که پیامد سبک زندگی زیست وابسته یا تکیه بر دیگران بوده است، می‌تواند زمینه را برای بازتولید پدیدهٔ دیگری با عنوان تن‌فروشی فراهم کند. درواقع پیامد یک کنش برای مثال تکدی‌گری می‌تواند شرط علّی بازتولید پدیدهٔ تن‌فروشی شود. این وضعیت سیال و جاری‌بودن ذات مسائل اجتماعی و ارتباط و پیوند پدیده‌ها را بازگو می‌کند. در همین ارتباط یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان (شمارهٔ ۳) دربارهٔ مقولهٔ فرعی طردشدگان محروم می‌گوید:

«یکی دیگر از پیامدهای بسیار مهم و قابل‌تأمل این مقوله، سوءاستفاده از کودکان است. گرچه فراوانی آن ممکن است کمتر باشد، اما بسیار حیاتی است. من مواردی را دیدم که مردی متکدی بوده، از دخترش برای تکدی‌گری استفاده می‌کرده و دچار بحران‌های زیادی شده؛ پیشنهادات غیراخلاقی و غیره.»

پیامد دیگر مربوط به راهبرد سبک زندگی زیست کوچندهٔ معیشت‌ساز است که توجه مشارکت‌کنندگان را به خود جلب کرد. به باور مشارکت‌کنندگان پیامدهای این نوع کنش در مقایسه با پیامدهای راهبرد سبک زندگی زیست وابسته یا تکیه به دیگران، ملایم‌تر و کم‌هزینه‌تر است. در همین باره یکی از مشارکت‌کنندگان (شمارهٔ ۹) از ارتباط این نوع کنش با مقولهٔ فرعی مهاجرت ناکام می‌گوید:

«دوری از فامیل و آشنایان برای چند ماه مخصوصاً اگر آدم‌های وابسته و احساسی باشن مشکله. باتوجه‌به اینکه اینها اکثراً، دارونددار خودشان را می فروشن. در مرحلهٔ بعد استقراض از قوم‌وخویش است؛ با این شرایط امکان تأمین هزینه‌های اسکان را ندارند و اکثراً مجبور میشن در مناطق پایین و حاشیه‌ای سکونت کنند.»

در صحبت‌های این مشارکت‌کننده به‌خوبی می‌توان بیان کرد که چالش اصلی اتخاذ این راهبرد تأمین هزینه‌های اسکان در استان مقصد است؛ علاوه‌براین، یکی دیگر از مشارکت‌کنندگان (شمارهٔ ۲) دربارهٔ مقولهٔ فرعی مهاجرت ناکام

https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

می‌گوید:

«زندگی در شهر غربت سخته. همین شرایط باعث شده خیلی‌ها بعد از مدتی یزد یا پرند تهران برگشتند به اهواز. حالا هم هزینه کردند، هم قرض گرفته بودن؛ اما به هدفی که تأمین معیشت بوده دست نیافتند و وضعیت اونا بعد از برگشت به اهواز بدتر شده؛ چرا که باید قرض دیگران را پس دهند، وامی که ازطریق آشنایان گرفتند را پرداخت کنند و وضعیت اشتغال و مسکن خودشون هم در یک هاله‌ای از ابهام قرار گرفته.»

دیگر پیامدی که توجه مشارکت‌کنندگان را جلب کرد، پیامدهای حاصل از اتخاذ راهبرد سبک زندگی زیست پیرامونی یا حاشیه‌ای است؛ در همین راستا مشارکت‌کننده‌ای (شمارهٔ ٦) دربارهٔ ارتباط راهبرد سبک زندگی پیرامونی و مقولهٔ فرعی پیوندهای افتراقی می‌گوید:

«آدم‌هایی که این راهبرد را اتخاذ می‌کنند، به دنبال این هستن که از روستا به شهر بیان. معمولاً شرایط اقلیمی نامساعد برای کشاورزی و دستمزد کمتر کارگری در روستا نسبت‌به شهر نیروی دافعهٔ اینها هستند. آمدن اینها به شهر برای اشتغال یک پیامد مشابهی با راهبرد قبلی دارد. در راهبرد قبلی افراد به استان‌های مقصد برای اشتغال می‌روند و چالش تأمین مسکن را دارند. در اینجا از روستا به شهر میرن و باز چالش تأمین مسکن در شهر وجود دارد. چون هدف اینها از آمدن به شهر اشتغال است و توانایی تأمین مسکن مستقل ندارند، در حومهٔ شهرها و بافت‌های فرسوده سکونت می‌کنند. از اینجا به بعد پیامدهای این نوع سبک زندگی، خودش رو نشون میده؛ ازجملهٔ اینها میشه گفت بچه‌هاشون توی این مناطق با بزهکاران زیادی آشنا میشن. بافت‌های فرسوده آسیب‌های خودشو داره. معاشرت با افراد معتاد که توی این مناطق هستن با سارقین با خلاف‌کاران. با انواع این چیزا آشنا میشن.»

یکی از مشارکت‌کنندگان (شمارهٔ ١١) در همین زمینه و دربارهٔ مقولهٔ فرعی پیوندهای افتراقی می‌گوید:

«اونجا شیوهٔ تأمین معیشت رو از افراد ساکن اون مناطق یاد می‌گیرند. کسانی که توی این مناطق هستن، مشکلات زیاد مالی و اقتصادی دارن. اگر به سراغ سرقت و اعتیاد، خریدوفروش مواد نرن، سراغ کارهای دیگه مثل جمع‌آوری ضایعات و این‌جور کارها میرن. بستگی داره اون منطقه در چه سطحی از التهاب قرار داره. اینا هم تحت‌تأثیر قرار می‌گیرن.»

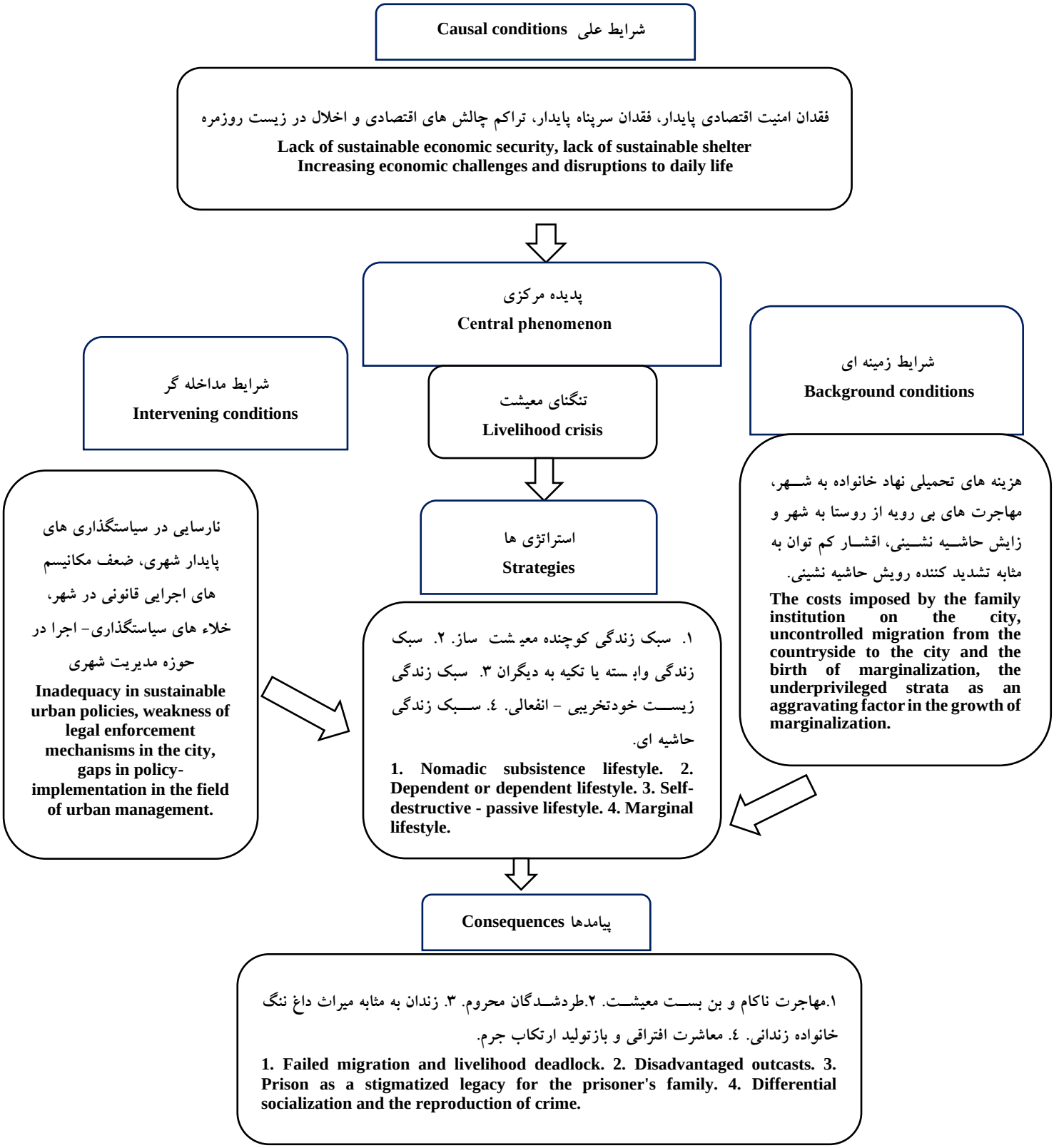
آخرین پیامدی که مشارکت‌کنندگان دربارهٔ آن سخن گفتند، مربوط به پیامدهای راهبرد سبک زندگی زیست خودتخریبی یا انفعالی است. به باور مشارکت‌کنندگان اتخاذ این راهبرد نوعی اعتراض و انتقام از خود و زندگی خانوادگی خود است. افرادی که چنین راهبردی را در پیش می‌گیرند، معمولاً از اجتماع دوری می‌کنند و به دیگران بدبین هستند. در این کنش نوعی خودانفعالی برجسته مشاهده می‌شود که در همین زمینه یکی از مشارکت‌کنندگان (شمارهٔ ٥) از ارتباط استراتژی سبک زندگی زیست خودتخریبی _ انفعالی با مقولهٔ زندان به‌مثابهٔ میراث داغ خانواده زندانی می‌گوید:

«دستگیری و تجربهٔ زندان از مهم‌ترین نتایج این راهبرد هست. معمولاً به دلیل مصرف مواد مخدر و فروش مواد و در مواردی بدتر، استفاده از بچه‌هاشون برای تأمین مواد، دستگیر میشن. دستگیر که میشن اوضاع ملتهب‌تر میشه؛ چون الآن انگ مجرم‌بودن را هم یدک می کشن. خانواده‌های دیگر از اونا فاصله می‌گیرن. حتی باهاشون وصلت نمی‌کنن دیگه. اینا وقتی دستگیر میشن، دیگه خانواده‌هاشون رها میشن. بچه‌هاشون درس بخونن یا نخونن، دیگه مسئلهٔ اصلی اونا نیست. همین‌جا هست که خیلی‌ها کم‌کم ترک تحصیل می‌کنند. نظارت دیگه روی خانواده نیست. خانواده از هم می‌پاشه. بماند که احساس شرم و خاری رو برای همهٔ اعضای خانواده، مخصوصاً همسراشون میارن.»

مشارکت‌کننده‌ای (شمارهٔ ٤) در همین زمینه و دربارهٔ مقوله فرعی زندان به‌مثابهٔ میراث داغ خانواده زندانی می‌گوید:

«راهبرد و پیامد در یک مسیر به هم مرتبط قرار داره. دلیلش هم این است که معمولاً اینها فعالیت و تلاش یا تقلا برای بهبود وضعیت خانوادهٔ خود ندارند و باتوجه‌به اینکه از زندگی کنار می‌کشند، ناامیدی و افسردگی و درماندگی بیشتری تجربه می‌کنند. این وضعیت اونا رو به سمت اعتیاد و تخدیر ذهنی می‌کشونه. همسر آنان را به جدایی و طلاق می‌رساند؛ یعنی میگن علاوه‌براینکه کاری نمی‌کنه، معتاد هم شده. اعتیاد میشه عنصر تقویت‌کنندهٔ پدیده طلاق. طلاق ممکنه گاهی بعد دستگیری همسر اتفاق بیفته، گاهی قبلش.»

https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

شکل ۱- مدل پارادایمی تحقیق

Fig 1- Paradigmic model of research

https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

نتیجه

هدف این پژوهش واکاوی فرایند شکل‌گیری مسائل اجتماعی شهر اهواز از منظر نخبگان سازمان زندان‌ها بود؛ به همین منظور و برای رسیدن به هدف پژوهش از روش‌شناسی کیفی و نظریهٔ زمینه‌ای استفاده شد و با ۱۲ نفر از نخبگان سازمان زندان‌ها مصاحبهٔ عمیق انجام شد. پس از کدگذاری و تحلیل داده‌ها و همچنین شکل‌گیری مدل پارادایمی در پاسخ به هدف پژوهش، یعنی فرایند شکل‌گیری مسائل اجتماعی از منظر نخبگان سازمان زندان‌ها، مقولهٔ هسته با عنوان «مسئل اجتماعی به‌مثابهٔ تلاقی ناهنجاری‌های چندجانبه» پدید آمد. مقولهٔ هسته نشان می‌دهد که در فرایند شکل‌گیری مسئلهٔ اجتماعی نوعی هم‌زمانی و تراکم ناهنجاری‌های چندجانبه دیده می‌شود. به عبارتی مسئلهٔ اجتماعی محصول عوامل مختلفی است که هرکدام نقش خاصی در بروز و شکل‌گیری مسئلهٔ اجتماعی در مدل پارادایمی ایفا کرد.

برای پاسخ به سؤال اصلی تحقیق، یعنی فرایند شکل‌گیری مسائل اجتماعی در شهر اهواز از منظر نخبگان سازمان زندان‌ها، باتوجه‌به یافته‌های تحقیق و مدل پارادایمی می‌توان چنین نتیجه گرفت که مهم‌ترین پدیدهٔ شکل‌دهندهٔ مسائل اجتماعی در شهر اهواز تنگنای معیشت است. فرایند به این شکل است که خاستگاه اجتماعی به‌خصوص خانواده و محل سکونت از مهم‌ترین بنیان‌های به‌وجودآورندهٔ مسائل اجتماعی در شهر اهواز است؛ در این رابطه خاستگاه‌های خانوادگی که دارای بنیان اقتصادی ضعیفی به‌خصوص درزمینهٔ اشتغال و مسکن است، پتانسیل زیادی برای سوق‌دادن کنشگران به سمت‌وسوی رفتارهای نابهنجار دارد. شهر اهواز جزء شهرهایی است که حجم زیادی از حاشیه‌نشینی را در خود جای داده که این موضوع نمادی از اختلاف طبقاتی است. یکی از ویژگی‌های جمعیتی شهر اهواز علاوه‌بر حجم زیاد حاشیه‌نشینی، توزیع حاشیه‌نشینی در بخش‌های مختلف شهر است و به‌عبارتی در همهٔ مناطق اختلاف طبقاتی بین محلات مشاهده می‌شود؛ دراین‌زمینه توسعهٔ متوازن و توزیع عادلانهٔ امکانات در همهٔ مناطق شهری مشاهده نمی‌شود که همین مسئله باعث شده است تا در سال‌های اخیر باتوجه‌به مشکلات اجتماعی و اقتصادی و به‌خصوص گرانی و تورم حجم حاشیه‌نشینان افزایش یابد. هرچند انتظار می‌رفت با گذشت زمان، حاشیه‌نشینان خود را با متن و مرکز شهر نزدیک و سازگار کنند، به دلیل عدم‌توسعهٔ متوازن در اهواز چنین نشده که این مورد خود باعث افزایش محرومیت نسبی شده است؛ بنابراین، در اینجا محرومیت نسبی علاوه‌بر تسهیل‌کردن فرایند زایش مسائل اجتماعی به‌عنوان چرخ‌دنده عمل می‌کند و باعث افزایش آسیب‌ها و مسائل اجتماعی نیز می‌شود؛ پس فرایند شروع مسائل اجتماعی از زمینهٔ اجتماعی و خانوادگی شروع شده، فشارهای اقتصادی و اجتماعی باعث تقویت آن می‌شود و درنهایت مسائل اجتماعی شکل می‌گیرد.

یافته‌های پژوهش حاضر با پژوهش حامد و همکاران (۱۴۰۳) نقاط اشتراک و افتراقی دارد. آنها دریافتند که بین میزان شیوع یک آسیب و میزان اولویت رسیدگی به آن تفاوت وجود دارد؛ اگرچه شایع‌ترین آسیب‌ها در مناطق محروم، مسائل اقتصادی ازجمله بیکاری و فقر است، ازنظر ساکنان و معتمدان مناطق محروم مسائل لزوماً اقتصادی نیست و اولویت ساکنان رفع تبعیض در مقایسه با سطح شهر است که دو نگاه متفاوت به مسائل اجتماعی را نشان می‌دهد. یافته‌های پژوهش حاضر نیز اهمیت مسائل اقتصادی را نشان می‌دهد با این تفاوت که در پژوهش مذکور، ساکنان مناطق محروم بر اولویت رفع تبعیض در مقایسه با سطح شهر تأکید دارند؛ اما در پژوهش حاضر و از منظر نخبگان سازمان زندان‌ها اهمیت بُعد اقتصادی در فرایند شکل‌گیری مسائل اجتماعی تعیین‌کننده است که دو تصویر متفاوت شیوهٔ درک مسائل اجتماعی را نشان می‌دهد. یافته‌های یوسفی و اکبری (۱۳۹۰) نشان داد که مسائل اقتصادی دارای بیشترین اهمیت و اولویت در میان جامعهٔ ایرانی است و پس از آن مسائل حوزهٔ اجتماعی قرار دارد که با یافته‌های این پژوهش و نقش بُعد اقتصادی در شکل‌گیری مسائل اجتماعی همسو است؛ در همین راستا

https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

افشـــارکهن و همکـاران (۱٤۰٤) بر ارتبـاط تنگـاتنگ تورم و محرومیت اقتصـادی در بروز مسـئلهٔ اجتماعی تأکید داشـتند که با تراکم چالش‌های اقتصادی و اخلال در زیست روزمرهٔ کنشگران همسـو اسـت؛ علاوه‌براین، با یافته‌های عیوضـی (۱٤۰۲) همسـو است که فقر را یکی از مهم‌ترین عوامل اثرگذار در شبکهٔ مسائل اجتماعی دانسـته بود. همچنین با یافته‌های رفیعی و همکاران (۱٤۰۱) همسـو اسـت که فقدان شـغل و قیمت زیاد مسـکن را ازجمله مسائل دارای اولویت در ایران عنوان کرده بود که با عنوان فقدان سرپناه پایدار منعکس شده است.

بافت شـهری با نقش زمینه و بسـتر شـکل‌گیری مسـائل اجتماعی شـهر اهواز به‌عنوان محرک در کنار پدیدهٔ محوری تنگنای معیشـت، کنشـگران را به سـمت‌وسـوی اتخاذ استراتژی‌های تضمین کفایت زیست معیشتی سوق می‌دهد. این بخش از یافته‌ها با نتایج پژوهش فولادیان و رضـایی بحرآبادی (۱۳۹۸) همسو است که بر رابطهٔ مناطق حاشیه‌نشین در افزایش مسـائل اجتماعی و جرم تأکید داشـتند. در همین زمینه یافته‌های وو وبسـتر (2010) نشـان داد که سـکونت در محلات حاشیه‌نشین در تعمیق و استمرار فقر اثرگذار است که بـا یـافتـه‌هـای این بخش از پژوهش در مقولـه‌ای بـا عنوان معاشـرت افتراقی در محلات حاشـیه‌نشـین و بازتولید ارتکاب جرم منعکس شـده اسـت. همچنین با یافته‌های گلوپینی[1] (2020) همسو است که بر اهمیت نقش عوامل دافعهٔ روستایی و جاذبه‌های شـهری که به تراکم جمعیت و بروز مسـائل اجتماعی منجر می‌شـد، تأکید داشـت. همچنین با یافته‌های پژوهش حاضـر و در مقولهٔ مهاجرت‌های بی‌رویه از روسـتا به شهر و زایش حاشیه‌نشینی همسو است.

مدل پارادایمی علاوه‌بر بافت شـهری و پدیدهٔ محوری تنگنای معیشـت، خلأهای سـیاسـت‌گذاری ـ اجرا در حوزهٔ مدیریت شـهری را نیز نشـان می‌دهد که نقش بافت قانونی را در فرایند شکل‌گیری مسائل اجتماعی نمایان کرد. بافت قانونی در دو حوزهٔ خلأهای سـیاسـت‌گذاری و اجرا نقش مداخله‌گر در فرایند شـکل‌گیری مسئلهٔ اجتماعی داشـته اسـت. این بخش از یافته‌ها با یافته‌های پوتینگر و همکاران (2020) دربارهٔ مدل توسعهٔ شهر همسو است که گویای حاکمیت غیردموکراتیک و غیربومی بوده و این امر به قطبی‌شـدن فضـای اجتماعی و تسـهیل‌کنندهٔ مسـائل اجتماعی منجر می‌شـود که در مقولهٔ خلأهای سـیاسـت‌گذاری ـ اجرا در حوزهٔ مدیریت شـهری منعکس شده است.

درمجموع شـرایط مذکور ازجمله بافت خانوادگی و بُعد اقتصـادی با نقش علّی، بافت شـهری با نقش زمینه‌ای و بافت قـانونی بـا نقش مـداخلـه‌ای بـه همراه پـدیـدهٔ محوری تنگنای معیشـت، کنشـگران را تحت‌فشـار و تنگنای معیشـتی قرار می‌دهد که استراتژی‌های کنشگران را شکل می‌دهد. در چنین شـرایطی کنشـگران برای برون‌رفت از این شـرایط دسـت به کنش‌های احیاکنندهٔ معیشت می‌زنند؛ ازجمله: ۱) راهبرد سبک زندگی زیسـت کوچندهٔ معیشـت‌سـاز، ۲) راهبرد سـبک زندگی زیسـت وابسـته یا تکیه به دیگران، ۳) راهبرد سـبک زندگی زیست خودتخریبی یا انفعالی، ٤) راهبرد سبک زندگی زیست حاشیه‌ای یا پیرامونی. این راهبردها نیز مولد پیامدهای چندگانهٔ اجتماعی اسـت. این بخش از یافته‌ها با نتایج اوجو و بنسـون[2] (2017) همسـو اسـت که تنگنای معیشـت و ناتوانی از تأمین اقتصادی خانواده را تسهیل‌کنندهٔ بروز پدیدهٔ تکدی‌گری دانسته بود،پ. همچنین بـا یـافتـه‌هـای آنگرنی[3] و همکـاران (2023) همسو است که سه عامل اقتصادی، آموزشی و محل زندگی را بیشـتر از سـایر عوامل مولد پدیدهٔ کودک‌همسـری به‌عنوان مسئله‌ای اجتماعی قلمداد کرده بودند.

انطبـاق یـافتـه‌هـای پژوهش بـا چـارچوب مفهومی تحقیق گویای آن اسـت که مفاهیم کلیدی نظریه‌های فقر فرهنگی، فشار ساختاری، همنشینی افتراقی و خرده‌نظام‌های پارسونز در مفاهیم و مقوله‌های کشـف‌شـدهٔ تحقیق کاملاً مشـهود اسـت (مقوله‌ها نوع تأمین معاش، سـبک‌های زندگی و ... برگرفته از نظریهٔ فقر فرهنگی). ازآنجایی‌که فقر فرهنگی به‌عنوان عامل

[1] Gollopeni
[2] Ojo & Benson
[3] Anggreni

https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

زمینه‌ساز در بروز و شکل‌گیری مسائل اجتماعی و بازتولید آن در بستر ناهمگون و نامتوازن شهر اهواز خودنمایی می‌کند و به‌وضوح مشاهده می‌شود، در این شرایط نابهنجار سبک زندگی آسیب‌زا نیز نمایان است و خود زمینه و بستری برای یادگیری فراهم کرده است (مقولهٔ فرهنگ‌های غالب در مناطق کم‌برخوردار) که منطبق بر نظریهٔ هم‌نشینی افتراقی است. یکی دیگر از نکات برجستهٔ تحقیق تضاد شدید طبقاتی در محله‌های نزیک‌به‌هم در شهر اهواز است که گویای عدم‌توسعهٔ متوازن شهر است که دراین‌رابطه یکی از مهم‌ترین علل آن مشکلات ساختاری و مدیریتی است که این موضوع در نظریهٔ پارسونز (مقولهٔ خلأهای سیاست‌گذاری ـ اجرا در حوزهٔ مدیریت شهری) و همچنین فشار ساختاری (مقولهٔ تراکم چالش‌های اقتصادی و اخلال در زیست روزمره) به آنها پرداخته شده است. عدم‌برخوردای شهروندان از امکانات مطلوب شهری به‌ویژه در مناطق کم‌برخوردار، زمینهٔ مقایسهٔ بین مناطق را فراهم می‌کند و کنشگران درنتیجه برای جبران کمبودهای خود به راه‌های غیرمتعارف کشیده می‌شوند.

از نکات برجستهٔ تحقیق حاضر می‌توان به توسعهٔ نامتوازن شهری و تضاد شدید طبقاتی و همجواری مناطق برخوردار با مناطق حاشیه‌ای و غیربرخوردار در جای‌جای شهر اهواز اشاره کرد که تولیدکنندهٔ محرومیت نسبی شدید، همراه با محرومیت معیشتی و مطلق است که درنهایت این بافت فیزیکی، اجتماعی و فرهنگی زمینهٔ شکل‌گیری و بازتولید مسائل اجتماعی را فراهم کرده است.

باتوجه‌به نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش، می‌توان پیشنهادات کاربردی زیر را در جهت کاهش بروز مسائل اجتماعی شهر اهواز بیان کرد:

حمایت از مستأجران و افراد فاقد مسکن پایدار در قالب طرح‌های حمایتی دولتی ازجمله اعطای وام، ۲) للزام شرکت‌های نفتی و غیرنفتی فعال در سطح شهر به اختصاص مبلغی با عنوان مسئولیت‌های اجتماعی در قبال اقشار آسیب‌پذیر سطح شهر اهواز توسط استانداری، ۳) پایش وضعیت اقتصادی خانواده‌های سطح شهر توسط سازمان بهزیستی و اقناع‌سازی فرهنگی خانواده‌های مشوق ازدواج زودهنگام و بدون پشتوانهٔ مالی، ٤) همکاری نهادی در قالب طرح مدیریت شهری اهواز ازطریق نیروی لنتظامی و استانداری برای کنترل مبادی ورودی سطح شهر اهواز و جلوگیری از رویش پدیدهٔ حاشیه‌نشینی، ۵) استثناسازی سرپرستان خانواده‌های بیش از ۵۰ سال سن و بدون‌سابقهٔ بیمه و پشتوانهٔ شغلی از فرایندهای قانونی موجود و تحت‌پوشش بیمه قرارگرفتن آنان، ٦) پایش و رصد سه گروه کم‌توان: معلولین جسمی متکدی، بیماران خاص بدون پشتوانهٔ مالی و سالمندان رهاشده در سطح شهر اهواز توسط سازمان بهزیستی و اسکان و تأمین اقتصادی آنان ازطریق شرکت‌های نفتی و غیرنفتی در سطح شهر اهواز در قالب مسئولیت‌های اجتماعی شرکت‌ها، ۷) حضور مستمر و پایدار جامعه‌شناسان فعال در حوزهٔ مسائل اجتماعی در تصمیم‌گیری‌ها و تصمیم‌سازی‌های سطح شهر و نهادها به‌عنوان مشاور مدیران برای پایش و رصد حوزهٔ اجتماعی شهر اهواز، ۸) استفاده از ظرفیت‌های فنی و حرفه‌ای استان در جهت مهارت‌آموزی زندانیان و ۹) استفاده از ظرفیت‌های دادگستری استان در جهت ایجاد و ارتقای مهارت‌های جرم‌شناختی زندانیان. در ارتباط با پیشنهادات پژوهشی باتوجه‌به نتایج به‌دست‌آمده، پیشنهاد می‌شود در قالب یک پژوهش و ازطریق روش کمّی به اولویت‌بندی نظام مسائل اجتماعی از منظر نخبگان نهادهای متولی پرداخته شود، تا میزان تشابه و تفاوت این پژوهش با پژوهش کمّی تحلیل شود. همچنین باتوجه‌به محوریت چالش‌های اقتصادی در بروز مسائل اجتماعی در سطح شهر اهواز، پیشنهاد می‌شود در قللب دو گروه و در یک پژوهش ازطریق نخبگان اقتصادی سازمان برنامه‌وبودجهٔ استان، درباره چالش‌های معیشتی و وضعیت مسکن از یک‌سو و ازسوی دیگر ازطریق جامعه‌شناسان پژوهشی کیفی انجام شود و برایند دیدگاه‌های اقتصادی و اجتماعی به نهادهای متولی منعکس شود.

https://doi.org/10.22108/srspi.2026.147905.2196

حامی مالی

پژوهش حاضر برگرفته از رساله دکترای محمدحسین مقدم است که تحت حمایت دفتر تحقیقات کاربردی فرماندهی نیروی انتظامی استان خوزستان انجام شده است.

مشارکت نویسندگان

نویسنده اول: (گردآوری داده های کیفی، نرم‌افزار، تجزیه و تحلیل‌داده‌ها، تحلیل و تفسیر اطلاعات و نتایج، تهیه پیشنویس مقاله).

نویسنده دوم: (طراحی پژوهش، نظارت بر مراحل انجام پژوهش، بررسی و کنترل نتایج، اصلاح، بازبینی و نهایی‌سازی مقاله.)

نویسنده سوم: مشارکت در طراحی پژوهش، نظارت بر پژوهش، مطالعه و بازبینی مقاله

نویسنده چهارم: مشارکت در طراحی پژوهش، نظارت بر پژوهش، مطالعه و بازبینی مقاله

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

نویسندگان اصول اخلاقی را در انجام و انتشار این پژوهش علمی رعایت نموده لند و این موضوع مورد تایید همه آنها است.

بیانیه دسترسی به داده ها

داده های پژوهش حاضر در صورت درخواست از نویسندگان قابل دسترسی است.

سپاسگزاری

نویسندگان از مشارکت کنندگان این پژوهش که به عنوان مصاحبه شونده مشارکت داشتند، تشکر می‌کنند.

خوداظهاری استفاده از هوش مصنوعی

در تهیه این مقاله، از هوش مصنوعی استفاده نشده است.

منابع فارسی

ابوالمعالی، خ. (۱۳۹۱). *پژوهش کیفی ازنظریه تا عمل*. علم.

اشتراوس، ا.، و کوربین، ج. (۱۳۹۱). *مبانی پژوهش کیفی: فنون و مراحل تولید نظریه زمینه‌ای* (ابراهیم افشار، مترجم؛ چاپ دوم). نی.

افشارکهن، ج.، سبزه‌ای، م. ت.، و بلالی، ا. (۱٤۰٤). تورم و چرخه بازتولید مسئله اجتماعی. *پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر*، *۱٤*(۲٦)، ۱۲۳-۱۵۲. https://doi.org/10.22084/csr.2025.29241.2284

آقاجان، ا. (۱۳۹۵). *بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر پیدایش کودکان کار در شهر تهران* [پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی]. علمنت. https://elmnet.ir/doc/10993700-85352

باقری میاب، ش.، کریمی‌کیا، م.، و زالی‌زاده، م. (۱٤۰۳). زندگی در حاشیه: ویژگی‌های محلات حاشیه‌نشین کلان‌شهر اهواز. *مسائل اجتماعی ایران*، *۱۵*(۲)، ۳۹-۷٦. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.24766933.1403.15.2.1.0

پورعباسی، ش.، کردزنگنه، ج.، و شریفی، م. (۱٤۰۳). پیامدهای ازدواج زودهنگام در زنان شهر اهواز. *پژوهش انحرافات و مسائل اجتماعی*، *٤*(۱۱)، ۳۳-۵۹. https://dorl.net/dor/20.1001.1.3060821.1403.4.11.6.0

حامد، ب.، واعظزاده، س.، و منصوری، ا. (۱٤۰۳). تحلیل سیاست‌گذارانه میزان شیوع آسیب‌های اجتماعی و اولویت‌بندی آنها در محلات شهری؛ موردمطالعه: محلات محروم و برخوردار شهر کرمانشاه. *پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی*، *۱۳*(۱)، ۱۳۱-۱۵۵. https://doi.org/10.22108/srspi.2024.135762.1858

حیدریانی، ل. (۱٤۰۰). شناسایی و اولویت‌بندی مسائل اجتماعی با ارائه مدل مفهومی پیشگیری. *روان‌شناسی فرهنگی*، *۵*(۱)، ۲٤۰-۲۱۸. https://doi.org/10.30487/jcp.2021.281737.1253

خراطها، س. (۱۳۹۳). بررسی مقایسه‌ای مسائل اجتماعی

ایران و تاجیکستان. *برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، *۵*(۱۹)، ۲۵۵-۲۹۰. https://qjsd.atu.ac.ir/article_691.html

رفیعی، ح.، ستاره فروزان، آ.، و احمدی، س. (۱۴۰۱). مشکلات اجتماعی تهدیدکننده سلامت اجتماعی و دارای اولویت در ایران. پژوهش انحرافات و *مسائل اجتماعی ایران*، ۲(۳)، ۱۷۱-۱۹۵. https://dorl.net/dor/20.1001.1.3060821.1401.2.3.6.0

زارع شاه‌آبادی، ا.، شفیعی‌نژاد، م.، و مداحی، ج. (۱۳۹۶). اقدام به خودکشی بین زنان آبدانان: انگیزه‌ها و شرایط. *زن در توسعه و سیاست*، *۱۵*(۳)، ۴۲۷-۴۴۶. https://doi.org/10.22059/jwdp.2017.229631.1007164

ستوده، ه. (۱۳۸۹). *آسیب‌شناسی (جامعه‌شناسی انحرافات)*. آوای نور.

سراج‌زاده، ح.، پویافر، م.، و مینایی، ح. (۱۳۹۷). زمینه‌های اجتماعی مهاجرت‌های کج‌رولنه فروشندگان مواد مخدر شهرستان کوهدشت. *مسائل اجتماعی ایران*، ۹(۲)، ۱۰۳-۱۳۳. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.24766933.1397.9.2.12.9

صالح‌آبادی، ا.، عشایری، ط.، و علمی‌مقدم، م. (۱۴۰۳). مطالعه پیامدهای توسعه بر روند خودکشی در استان‌های کشور: روش تطبیقی درون کشوری. *مطالعات اجتماعی ایران*، *۱۸*(۲)، ۸۹-۱۲۰. https://doi.org/10.22034/jss.2025.2025708.1835

صدیق سروستانی، ر. (۱۳۸۷). *آسیب‌شناسی اجتماعی، جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی*. سمت.

طالبی، م.، و علیزاده بیرجندی، ز. (۱۴۰۳). رصد فرهنگی و اجتماعی (شناسایی اولویت‌های موردنیاز فرهنگ عمومی در خوسف). *راهبرد اجتماعی فرهنگی*، ۱۳(۲)، ۴۸۵-۵۱۰. https://doi.org/10.22034/scs.2023.405345.1465

عیوضی، ی. (۱۴۰۲). تحلیل شبکه مسائل اجتماعی ایران. *بحران‌پژوهی جهان اسلام*، ۱۰(۴)، ۱-۳۰. https://journals.abru.ac.ir/article_712230.html

فولادیان، م.، و رضایی بحرآبادی، ح. (۱۳۹۸). نگاهی به آسیب‌های اجتماعی و جرائم در حاشیه شهر مشهد و بررسی عوامل تسهیل‌کننده آن. *جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی ایران*، *۸*(۱)، ۱-۲۹. https://elmnet.ir/doc/2292766-72272

قادری، ص.، و سلیمانی، س. (۱۴۰۲). عوامل مؤثر بر ارتکاب جرم: فراتحلیل کمی مطالعات. *مسائل اجتماعی ایران*، *۱۴*(۲)، ۲۸۹-۳۱۰. https://jspi.khu.ac.ir/article_8248.html

کلانتری، ع.، و مهدی‌زاده، م. (۱۳۹۱). بررسی مسئله اجتماعی از دیدگاه شهید محمدباقر صدر. *نظریه‌های اجتماعی متفکران مسلمان*، ۲(۲)، ۱-۱۶. https://doi.org/10.22059/jstmt.2012.54253

گودرزی، آ. (۱۳۹۱). *ناآرامی‌های اجتماعی، عوامل و فرایند آن* [رساله دکتری، دانشگاه علامه طباطبایی]. علمنت. https://elmnet.ir/doc/10791945-42542

گیدنز، آ.، و بردسال، ک. (۱۳۸۹). *جامعه‌شناسی* (حسن چاوشیان، مترجم). نی.

مرکز آمار ایران. (۱۳۹۸). سالنامه آماری کشور از ۱۳۹۰-۱۳۹۸. https://amar.org.ir/salnameh-amari/agentType/ViewSearch/CustomFieldIDs/65/SearchValues/1390/PropertyTypeID/615

مرکز آمار ایران. (۱۴۰۰). سالنامه آماری کشور از ۱۳۹۸-۱۴۰۰. https://amar.org.ir/salnameh-amari/agentType/ViewSearch/CustomFieldIDs/65/SearchValues/1400/PropertyTypeID/615

معیدفر، س. (۱۳۷۹). *جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی معاصر در ایران*. سرزمین ما.

معیدفر، س. (۱۳۸۵). *جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی ایران*. نور علم.

ملتفت، ح. (۱۳۹۸). *واکاوی مهم‌ترین مسائل اجتماعی شهر اهواز*. چاپ اول. هامون نو.

نورانی، ن.، زاهدی مازندرانی، م. ج.، و ملکی، ا. (۱۴۰۰). ماهیت و مختصات مفهوم مسئله اجتماعی در دوره‌های مدرن و پست‌مدرن (موردمطالعه: آراء امیل دورکیم و ژان بودریار). *مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*، ۱۰(۳)، ۷۱۷-۷۴۰. https://doi.org/10.22059/jisr.2021.315718.1162

وروایی، ا.، و پرنداخ، ع. (۱۳۹۵). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر تکرار جرم (مطالعه موردی: شهر کرمانشاه). *علوم اجتماعی دانشگاه آزاد واحد شوشتر*، ۱۰(۳)، ۱-۲۸.

https://sanad.iau.ir/fa/Article/1036402

یوسفی، ع.، و اکبری، ح. (۱۳۹۰). تأملی جامعه‌شناختی در تشخیص و تعیین اولویت مسائل اجتماعی ایران. *مسائل اجتماعی ایران*، ۲(۱)، ۱۹۵-۲۲۳. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.24766933.1390.2.1.7.3

References

Abol-Maali, K. (2012). *Qualitative Research from Theory to Practice*. Alam Publishing. [In Persian]

Afsharkhan, J., Sabzei, M., & Belali, A. (2015). Inflation and the cycle of reproduction of social problems. *Contemporary Sociological Research*, *14*(26), 123-152. [In Persian] https://doi.org/10.22084/csr.2025.29241.2284

Aghajan, A. (2016). *Study of Social Factors Affecting the Emergence of Child Labor in Tehran* [Master's thesis, Islamic Azad University, Central Tehran Branch]. [In Persian] https://elmnet.ir/doc/10993700-85352

Anggreni, D., Notobroto, H. B., & Soedirham, O. (2023). Determinant factors of early marriage in developing countries: a literature review. *Journal of Public Health in Africa*. *14*(s2), 25-43. https://publichealthinafrica.org/index.php/jphia/article/view/289

Bagheri Miyab, S., Karimikia, M., & Zalizadeh, M. (2024). Life on the margins: Characteristics of marginal neighborhoods in the Ahwaz Metropolis. *Iranian Quarterly Journal of Social Issues*, *15*(2), 39-76. [In Persian] https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.24766933.1403.15.2.1.0

Eivazi, Y. (2024). Network analysis of social problems of Iran. *Crisis Studies of the Islamic World*, *10*(4), 1-30. [In Persian]. https://journals.abru.ac.ir/article_712230.html

Foladian, M., & Rezaei Bahrabadi, H. (2019). A look at social harms and crimes on the outskirts of Mashhad and an investigation of its facilitating factors. *Sociology of Social Issues of Iran*, *8*(14), 1-29. [In Persian]. https://elmnet.ir/doc/2292766-72272

Ghaderi, S., & Soleimani, S. (2023). Factors effecting on crime: Quantitavie meta-analysis of researches. *Bi-Quarterly Journal of Social Issues of Iran*, *14*(2), 289-310. [In Persian]. https://jspi.khu.ac.ir/article_8248.html

Giddens, A., & Bardsal, K. (2010). *Sociology* (H. Chavoshian, Trans.) Nei. [In Persian]

Goodarzi, A. (2012). *Social Unrest, its Factors and Processes* [PhD thesis, Allameh Tabatabaei University]. [In Persian] https://elmnet.ir/doc/10791945-42542

Gollopeni, B. (2020). Urban life and social problems in Kosovo. Micro, *Macro & Mezzo Geoinformation*, *15*, 66-80. https://www.academia.edu/44763774/URBAN_LIFE_AND_SOCIAL_PROBLEMS_IN_KOSOVO_Besim_Gollopeni

Hamed, B., Vaezzadeh, S., & Mansouree, O. (2024). Examining social issues and their prioritization in affluent vs. deprived urban neighborhoods: A policy analysis of Kermanshah, Iran. *Strategic Research on Social Issues*, *13*(1), 131-155. [In Persian] https://doi.org/10.22108/srspi.2024.135762.1858

Heydariani, L. (2021). Identifying and prioritizing social harms by presenting a conceptual model of prevention. *Journal of Cultural Psychology*, *5*(1), 218-240. [In Persian] https://doi.org/10.30487/jcp.2021.281737.1253

Kalantari, A., & Mehdizadeh, M. (2012). An investigation of social problem from Shahid Sadr's perspective. *Journal of Social Theories of Muslim Thinkers*, *2*(2), 1-16. [In Persian]. https://doi.org/10.22059/jstmt.2012.54253

Kharatha, S. (2017). Comparing The Social Issues of Iran and Tajikistan. *Social Development and Welfare Planning*, *5*(19), 255-290. [In Persian]. https://qjsd.atu.ac.ir/article_691.html

Moeedfar, S. (2006). *Sociology of social issues in Iran.* Noor Alam. [In Persian]

Moeedfar, S. (2010). *Sociology of contemporary social issues in Iran*. Sarzamin Ma. [In Persian]

Moltafet, H. (2019). *Analysis of the most important social issues in Ahvaz*. 1st edition. Hamon No. [In Persian]

Nourani, N., Zahedi, M. J., Maleki, A. (2021). The nature and conceptual coordinates of the social problem in percpective modern and postmodern (Comparative comparison of the views of Emile Durkheim and Jean Baudrillard). *Social Studies and Research in Iran*, *10*(3), 717-740. [In Persian]. https://doi.org/10.22059/jisr.2021.315718.1162

Ojo, T. M., & Benson, T. A. (2017). Street begging and its psychosocial social effects in Ibadan Metropolis, Oyo State, Nigeria. *World Academy of Science, Engineering and Technology International Journal of Humanities and Social Sciences*, *11*(12), 2780-2784. https://publications.waset.org/10008342/

Parrillo, V. (2005). *Contemporary social problems*. Pearson Publications.

Pottinger-Glass, C., & Pfeffer, K. (2020). *A city for whom? Marginalization and the production of space in contemporary Bangalore, India*. Handbook of Quality of Life and Sustainability (pp. 295-315). Springer International Publishing. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=j0saL-EAAAAJ&citation_for_view=j0saL-EAAAAJ:9yKSN-GCB0IC

Pourabbasi, S., Kord Zanganeh, J., & Sharifi, M. (2024). Consequences of early marriage in women in Ahvaz. *Quarterly Scientific Journal (Research on Deviations and Social Issues)*, *4*(11), 59-33. [In Persian]. https://dorl.net/dor/20.1001.1.3060821.1403.4.11.6.0

Rafiei, H., Setareh Forouzan, A., & Ahmadi, S. (2014). Social problems threatening social health and

ed.). Ney Publishing. [In Persian]

Sullivan, T. (2016). *Introduction to social problems*. Pearson Publications.

Talebi, M. A., & Alizadeh Birjandi, Z. (2024). Cultural observation (Identification of cultural and social priorities of Khosuf city). *Social and Cultural Strategy*, *13*(52), 485-510. [In Persian]. https://doi.org/10.22034/scs.2023.405345.1465

Varvaei, A., & Parandakh, A. (2016). Investigation of social factors affecting recidivism (case study: Kermanshah city). *Social Sciences*, *10*(3), 1-28. [In Persian]. https://sanad.iau.ir/fa/Article/1036402

Wilson, A. (2010). The general urban model: Retrospect and prospect. *Papers Regional Science Association*, *89*(1), 27-42. https://ideas.repec.org/a/bla/presci/v89y2010i1p27-42.html

Wu, F., He, S., & Webster, C. (2010). Path dependency and the neighborhood effect: urban poverty in impoverished neighborhoods in Chinese cities. *Environment and Planning A: Economy and Space*, *42*(2), 134-152. https://ideas.repec.org/a/sae/envira/v42y2010i1p134-152.html

Yousefi, A., & Akbari, H. (2011). A sociological reflection on the identification and prioritization of social issues in Iran. *Iranian Social Issues Quarterly*, *2*(1), 195-223. [In Persian]. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.24766933.1390.2.1.7.3

Zare Shahabadi, A., Shafieenejad, M., & Madahi, J. (2017). Suicidal behavior among women of Abdanan: motivations and conditions. *Women in Development and Politics*, *15*(3), 427-446. [In Persian]. https://doi.org/10.22059/jwdp.2017.229631.1007164

having priority in Iran. *Iranian Quarterly Journal of Social Issues*, *2*(3), 171-195. [In Persian]. https://dorl.net/dor/20.1001.1.3060821.1401.2.3.6.0

Salehabadi, A., Ashayeri, T., Elmimoghaddam, M. (2024). Study of the consequences of development on the suicide trend in the provinces of Iran: An intra Country comparative method. *Iranian Journal of Social Studies*, *18*(2), 120-89. [In Persian]. https://doi.org/10.22034/jss.2025.2025708.1835

Sampson, R. J., & Groves, W. B. (1989). Community structure and crime: Testing social disorganization theory. *American Journal of Sociology*, *94*(4), 774-802. https://psycnet.apa.org/doi/10.1086/229068.

Sedigh Sarvestani, R. (2008). *Social Pathology, Sociology of Social Deviations*. Samt. [In Persian]

Serajzadeh, H., Pouyafar, M., & Minai, H. (2019). A study on social context of drug sealersâ deviant migration in Koohdasht. *Social Issues of Iran*, *9*(2), 133-103. [In Persian]. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.24766933.1397.9.2.12.9

Sotoudeh, H. (2010). *Pathology (Sociology of Deviations)*. Avae Noor. [In Persian]

Statistics Center of Iran. (2011). *Statistical Yearbook of the Country*. [In Persian] https://amar.org.ir/salnameh-amari/agentType/ViewSearch/CustomFieldIDs/65/SearchValues/1398/PropertyTypeID/615

Statistics Center of Iran. (2019). *Statistical Yearbook of the Country*. [In Persian] https://amar.org.ir/salnameh-amari/agentType/ViewSearch/CustomFieldIDs/65/SearchValues/1400/PropertyTypeID/615

Strauss, A., & Corbin, J. (2012). *Fundamentals of qualitative research: Techniques and steps in generating grounded theory* (E. Afshar. Trans.; 2nd